

Norm og røyndom – tilhøvet mellom fastsett og operativ norm i nynorsk

Av Stig J. Helset

Artikkelen drøftar i kva grad den nye normalen for nynorsk samsvarar med dei operative normene som nedfeller seg i nyare normberande tekstar innanfor den nynorske skriftkulturen. Dét er nemleg eit sentralt spørsmål, sidan rettskrivingsnemnda bak 2012-norma tolka mandatet sitt dit at normeringa først og fremst skulle skje på grunnlag av nyare skriftspråkleg tradisjon og praksis, og sidan offisiell norsk språkpolitikk no tilseier at det vesentlege grunnlaget for normering av skriftspråket er språket slik det ser ut i nynorsk tekst, med særleg vekt på tekstar som blir vurderte som normdannande. Som grunnlag for drøftinga blir det lagt fram resultat frå ein korpuslingvistisk studie der statistisk korrespondanseanalyse blei brukt for å kartlegge normklynger av ulike subvarietetar av det nynorske skriftspråket. Hovudkonklusjonen er at det eksisterer ei slik normklynge av det ein kan karakterisere som moderat nynorsk, og at den nye normalen legg seg opp mot ein slik midtlinjenynorsk, men at ein ved komande rettskrivingsendringar nok bør gå lenger i den leia dersom den fastsette norma skal byggje på dei operative normene som nedfeller seg i nyare normberande tekstar.

1 Bakgrunn

Spørsmålet om kva som bør vere kunnskapsgrunnlaget for det nynorske skriftspråket, har vore omstridd heilt sidan Ivar Aasen kodifiserte sin normal, først med *Prøver af Landsmaalet i Norge* (1853) og endeleg med lanseringa av *Norsk Grammatik* (1864) og *Norsk Ordbok* (1873). I arbeidet sitt brukte Aasen metodane frå den historisk-komparative språkvitenskapen til å danne det Haugen (1975: 176) karakteriserer som “ein *rekonstruert klassisk* standard for dei norske dialektane”, samstundes som han var oppteken av at “Sprogformen bør kun være een” (Aasen [1860] 1958: 298). Resultatet var ein normal utan valfridom som må reknast for å vere konservativ for si tid. Etter vedtak i Stortinget i 1885 blei “det norske

Folkesprog” offisielt jamstilt med “det almindelige Skrift- og Bogsprog.” Sistnemnde skilde seg på dette tidspunktet lite frå det danske skriftspråket og var dermed konservativt med motsett forteikn. I og med jamstillingsvedtaket av 1885 hadde nasjonen med andre ord fått to offisielle skriftspråk som låg rimeleg langt frå kvarandre reint lingvistisk. Ein kunne slik tenke seg at dansken og landsmålet fekk leve side om side upåverka av kvarandre og av ytre omstende dei neste 100 åra. Men slik skulle det ikkje gå.

I Noreg kom språkspørsmålet nemleg til å bli tett samanvove med ein større og breiare kulturell og politisk kamp mellom ulike sosiale grupper, noko som gav grobottn for ein særeigen språkpolitikk med hyppige rettskrivingsendringar kjenneteikna av tilnæringsomsyn, folkemålsomsyn og tradisjonsomsyn gjennom heile det 20. hundreåret. Dei ulike rettskrivingane som kom utetter 1900-talet, var særmerkte av ein stendig større innbyrdes valfridom mellom hovudformer og sideformer innanfor både nynorsk og bokmål, noko som både skapte motstand mot reformene og vanskar ved implementeringa av dei (Torp og Vikør 2014: 205ff; Røyndland 2013; 2016). Det var nok meint som ein demokratisk språkpolitikk, men den store valfridomen førte til at det blei vanskeleg for elevar, studentar og jamvel lærarar å halde styr på kva som var tillatne former innanfor det nynorske skriftspråket (sjå til dømes Akselberg 1999; Rødningen 1999; Omdal 2003; Fiskerstrand 2008; Garthus 2009; Fretland 2009; Mehlum 2016).

I 2002 vedtok då også Stortinget (St.meld. nr. 9 2001–2: 25) at tilnæringslinja ikkje lenger skulle vere gjeldande politikk. I staden skal måldyrkingsarbeidet no vere “knytt til spørsmålet om korleis bokmål og nynorsk kvar for seg skal kunne utvikle seg best mogleg,” og på dette grunnlaget blei det vedteke ei ny rettskriving for bokmål utan sideformer i 2005. Det blei også sett ned ei referansegruppe som på liknande premisser la fram innstilling til ny rettskriving også for nynorsk hausten 2002, men sidan nynorskseksjonen i Norsk språkråd gjekk inn for at rettskrivinga framleis skulle vere samansett av ei hovudnorm og tillatne sideformer, godtok ikkje departementet framlegget. Dermed blei arbeidet med ny rettskriving for nynorsk sett på vent i ei tid. Men i 2009 gav Stortinget (St.meld. nr. 35 2007–8: 212) Språkrådet klarsignal til å førebu ein revisjon av rettskrivingssystemet i nynorsk, og same året sette styret i Språkrådet ned ei nemnd som i mandatet mellom anna blei beden om å kome med framlegg til “ei tydeleg, enkel og stram norm for nynorsk,

utan sideformer.” Nemnda tolka mandatet dit at nynorsken skulle “normerast på eigen grunn”, og då først og fremst på grunnlag av nyare skriftspråkleg tradisjon og praksis, sjølv om nemnda også la vekt på å få med talemålsformer med stor geografisk utbreiing (Språkrådet 2011: 38; Røyneland 2016: 93). Arbeidet til nemnda resulterte i *Ny rettskriving for 2000-talet. Innstilling til ny rettskriving for det nynorske skriftmålet*, som etter ein større høyringsrunde blei gjort gjeldande som ny rettskriving 1.8.2012.

I 2017 disputerte eg på ph.d.-avhandlinga *Norm og røyndom – ein statistisk studie av operative normer i det nynorske skriftspråket* ved UiB. Det overordna forskingsspørsmålet i avhandlinga er om det i det nynorske korpuset som ligg til grunn for studien, eksisterer normklynger av ulike språklege former som kan la seg identifisere som meir eller mindre dominerande subvarietetar av nynorsk, slik som til dømes varietetar som ein kan karakterisere som konservativ, moderat eller radikal nynorsk.¹ I forlenginga av dette drøftar avhandlinga i kva grad den nye normalen for nynorsk samsvarar med dei operative normene som nedfeller seg i det nemnde korpuset. Her freistar eg å svare på dei nemnde forskingsspørsmåla på den avgrensa plassen som artikkelformatet gjev.

2 Fastsette, internaliserte og operative normer²

Vikør (2007: 72f) trekkjer opp eit skilje mellom fastsette og internaliserte normer og skriv at

Dei *internaliserte språknormene* er dei normene – både grammatiske normer og bruksnormer – som vi ubevisst lærer og tar opp i oss når vi er små, med dei endringane som følgjer av miljøpåverknader opp gjennom heile livet. (...) Termen ‘internaliserte normer’ teiknar (...) eit bilde av desse normene som dynamiske storleikar, som blir tradert, (gjen)skapt og modifisert av kvart individ, men heile tida innanfor eit felles normmønster i eit kollektiv, (...).

1. Ei ‘normklynge’ kan vi forstå som eit sett av språklege formval som er felles for ei samling tekstar på ein slik måte at tekstane skil seg som gruppe frå andre tekstar. Motsett kan omgrepet også nyttast om ei gruppe av tekstar med stor grad av samanfallede formval.
2. Her skisserer eg berre hovudskilnadene mellom desse typane språklege normer. For nærmare drøfting av normomgrepet og tilhøvet mellom fastsette, internaliserte og operative normer, sjå Helset (2016, 2018).

Dyvik (2003: 30) understrekar det kollektive ved språket og normene: “Et språk eksisterer i den grad det finnes operative språknormer som medlemmene av et språksamfunn har konvergerende intuisjoner om”, og viser til Wittgensteins (1967) poeng om at privatspråk er logisk umogeleg. Språket og normene må slik i første rekkje bli forstått som eit sosialt fenomen. Ifølgje Dyvik (ibid.) er omgrepet ‘internalisert’ for individorientert, sidan det “tilslører normens overindividuelle karakter.” I staden brukar Dyvik (2009: 111) omgrepet ‘operative normer’, som han forklarar som “en tradert og stilltiende overenskomst språkbrukerne imellom”, og som dermed “muliggjør og regulerer den faktiske språkbruken.” Vi ser altså korleis omgrepa ‘internaliserte normer’ og ‘operative normer’ fokuserer på ulike sider av norm-omgrepet. Medan førstnemnde rettar merksemda mot det individuelle aspektet og (dermed) mot variasjon av normer, rettar sistnemnde merksemda mot det overindividuelle aspektet og (dermed) mot konvergente normer. Når det kjem til dei fastsette språknormene, understrekar Vikør (2007: 74) at desse “både oppstår og fungerer annleis enn dei internaliserte. Dei blir formelt fastlagde av eit eller anna organ som blir rekna som kompetent til å gjere dette, og får eit konkret uttrykk i grammatikkar, lærebøker, ordlister og ordbøker.” I forlenginga av dette presiserer både Vikør og Dyvik at sjølv om dei fastsette normene i prinsippet omfattar alle dei grammatiske nivåa, vil det i fastsetjinga av skriftspråksnormalar berre vere staving, bøyning og avleiing som kan bli og blir utsett for regulering.

Med dette som bakteppe blir det eit sentralt spørsmål kva som bør vere det empiriske normgrunnlaget ved fastsetjinga av dei offisielle normene for det nynorske skriftspråket. Vi snakkar no om det som Haugen (1966: 18) kallar “selection of norm”, og som han presiserer kan skape store konflikhtar mellom ulike grupper i eit språkbrukssamfunn. For som ikkje minst Labov (1972: 203) peikar på i sin kritikk av Chomsky (1965: 3), finst det ikkje éi homogen norm innanfor eit gjeve språksamfunn. Tvert imot vil det innanfor eit språksamfunn vanlegvis eksistere fleire ulike varietetar og variantar. Det gjeld i høg grad innanfor det vi kan kalle det nynorske språksamfunnet, både munnleg og skriftleg (sjå til dømes Vikør 2007: 118 og Sandøy 2005: 95). Ved fastsetjinga av dei skiftande nynorskrettskrivingane opp gjennom det 20. hundreåret freista ein å ta omsyn til ei rad ulike og ofte motstridande normeringsprinsipp, noko som førte til ein eksepsjonelt stor valfridom, som igjen både skapte motstand mot reformene og vanskar ved implementeringa av dei. I dag synest

det å vere brei semje mellom språkvitarar kring språkplanleggingsprinsippet til Haugen (1966: 20ff) om at det offisielle normeringsorganet og dei politiske makthavarane i samfunnet bør utforme dei føreskrivne normene på bakgrunn av vitskapleg kunnskap om dei internaliserte og operative normene som ligg nedfelte i det språksamfunnet dei skal gjelde for (sjå til dømes Bartsch 1987: 177f; Dyvik 2003: 31; Vikør 2007: 75; Åfarli 2012: 323; Røyneland 2016: 84). I ein annan artikkel drøftar eg desse spørsmåla og konkluderer med at det er den operative norma slik den nedfeller seg i nyare nynorske tekstar skrivne av skribentar med etter måten brei og solid skriftleg kompetanse, som bør vere det berande empiriske normgrunnlaget for nynorsk i åra som kjem (Helset 2018). Dette synet fell også i stor grad saman med gjeldande norsk språkpolitikk. Våren 2015 publiserte nemleg Språkrådet (2015: 12) *Retningslinjer for normering av bokmål og nynorsk*, og der står det å lese at “nynorsken skal normerast på sjølvstendig grunnlag”, og at “Det vesentlege grunnlaget for normering av nynorsk skriftspråk er språket slik det ser ut i nynorsk tekst, med særleg vekt på tekstar som blir vurderte som normdannande”, sjølv om retningslinjene også vektlegg stabilitetsprinsippet, stramleiksprinsippet, enkelheitsprinsippet og talemålsprinsippet, som kan kome i konflikt med det berande bruksprinsippet. Synet er også i samsvar med dei to første av dei i alt fire prinsippa som rettskrivingsnemnda for den siste revisjonen av nynorsk fann det turvande å knesette før dei starta arbeidet, då dei fann visse sider av mandatet noko uklart (Røyneland 2016: 92f):

1. The norm should have an independent foundation, that is, independent of Bokmål
2. Nynorsk *written* tradition and practice should have priority over dialectal variation and particular emphasis should be placed on the contemporary use of Nynorsk
3. Geographically widespread dialect features should be attributed weight
4. Lesser used variants should, as a rule, be removed from the norm, whereas variants that are frequently used should be kept and juxtaposed

Av det tredje prinsippet ser vi at nemnda i sine vurderingar også tok omsyn til talemålsformer med stor geografisk utbreiing. Dessutan gjorde mandatet det klart at den breitt samansette nemnda måtte legge opp til ein open og inkluderande prosess, noko som i sin tur førte til at nemnda la til rette for at alle interesserte partar fekk høve til å uttale seg undervegs

og kome med merknader til den første innstillinga som nemnda la fram, før nemnda på denne bakgrunnen la fram endeleg innstilling (Røyneland 2016: 89ff). Eg understrekar at mine vurderingar av 2012-norma i denne artikkelen ikkje legg vekt på desse to momenta eller dei andre, ovanfor nemnde normeringsprinsippa, men på min studie av dei operative normene slik dei nedfeller seg i nyare normberande tekstar innanfor den nynorske skriftkulturen, då det ifølgje gjeldande offisiell språkpolitikk altså er dette som skal vere det berande grunnlaget for framtidig normfastsetjing. Av det andre prinsippet ser vi at også nemnda la stor vekt på bruk av ulike former i nyare skriftspråkleg praksis. Meir spesifikt la dei til grunn det nynorske tekstkorpuset, som då inneheldt 87 millionar ord henta frå skjønnlitteratur, avistekstar, tidsskriftartiklar, læreboktekstar, religiøse tekstar og tekstar frå offentleg målbruk frå 1870 til 2010, der om lag 80 % av materialet var henta frå perioden 1980–2010 (Språkrådet 2011: 43; Røyneland 2016: 93). Dette liknar på materialet eg brukte. Derimot baserte nemnda sine kartleggingar berre på frekvensregistreringar av einskildord ved hjelp av datamaskinelle søk, medan min studie ikkje berre kartlegg førekomsten og frekvensen av ulike former, men også normklynger som syner samvariasjon mellom språklege former på tvers av tekstane i materialet, noko eg meiner er ein føremon med omsyn til framtidig normering av det nynorske skriftspråket.

3 Metode og materiale

Kartleggingar av det nynorske skriftspråket i bruk bør byggje på ei form for korpuslingvistiske studiar. Felles for all korpuslingvistikk er at ein granskar maskin-lesbare tekstar som er så store at det ikkje er praktisk mogeleg å analysere dei via manuelle metodar. McEney og Hardie (2012: 6) trekkjer opp eit skilje mellom “corpus-based” og “corpus-driven” studiar, der førstnemnde er kjenneteikna av at ein brukar korpus til å teste førehandsutvikla teoriar, hypotesar eller eit sett av forskingsspørsmål, medan sistnemnde er kjenneteikna av at ein brukar sjølve korpuset til å utvikle hypotesar om språket, og dei argumenterer for at den korpusbaserte, hypotetisk-deduktive metoden er å føretrekkje framfor den korpusdrivne, induktive metoden. McEney og Hardie (2012: 2) poengterer vidare at det ved kvar korpusbasert studie er avgjerande viktig at korpuset er veltilpassa dei forskingsspørsmåla ein stiller. I min studie

brukte eg ei korpusbasert, hypotetisk-deduktiv tilnærming, og i det følgjande gjer eg greie for korpuset som ligg til grunn for studien.

3.1 Val av korpus

Før eg skulle gjennomføre hovudstudien, valde eg å gjennomføre ein pilotstudie for å sjå om metoden som eg tenkte å bruke, kunne gje valide, reliable og lingvistisk interessante funn (Helset 2015). I denne piloten tok eg utgangspunkt i Norsk avis korpus og den tekstinndelinga som Dyvik (2012) la til grunn for ein annan pilotstudie. Norsk avis korpus (avis.uib.no) er eit digitalisert korpus som inneheld faktiske tekstar frå eit stort tal aviser, der ein ut frå ulike innfallsvinklar mellom anna kan granske førekomsten av ulike språklege former. Min del av korpuset var basert på nettutgåvene av seks nynorske aviser i det første tiåret av 2000-talet. To av avisene, *Bergens Tidende* og *Klassekampen*, hadde artiklar både på nynorsk og på bokmål, men eg såg berre på dei nynorske artiklane i dei. Avisene som blei granska, var:

Bergens Tidende, som er ei dagsavis for Vestlandet med tilhald i Bergen

Dag og Tid, som er ei nasjonal vekeavis med tilhald i Oslo

Hallingdølen, som er ei lokal tredagarsavis med tilhald i Ål i Hallingdal

Klassekampen, som er ei nasjonal dagsavis med tilhald i Oslo

Nationen, som er ei nasjonal dagsavis med tilhald i Oslo

Sogn Avis, som er ei lokal dagsavis med tilhald i Leikanger i Sogn

Datagrunnlaget i den einskilde avisartikkelen var for lite til at ein kan gjennomføre ei statistisk påliteleg jamføring av språkbruken artiklar imellom. Derfor var det viktig å definere eit adekvat tekstomgrep. Dei to mest avgjerande kriteria for kva for formval som var gjorde, var venteleg skribenten og avisa han eller ho skreiv i. På denne bakgrunnen blei ein 'tekst' definert som summen av det ein gjeven skribent hadde skrive i ei gjeven avis i det nemnde tidsrommet. For kvar av dei seks avisene blei dei 20 mest produktive skribentane trekte ut, noko som til saman gav 120 tekstar med til saman 10 millionar løpeord. Ved å granske berre dei 'tekstane' som dei 20 mest produktive skribentane i kvar avis hadde skrive, minimerer ein metodeproblem knytte til det at språklege variablar

frå til dømes likelydande NTB- eller NPK-meldingar blir talde fleire gonger i korpuset.

Språket som ein finn i så pass ulike aviser som er med i dette utvalet, kan samla sett seiast å danne eit etter måten representativt bilete av dei språklege vala som kompetente nynorskskribentar gjer, og dermed eit nokså representativt bilete av kva for skriftspråkspraksis som møter den jamne nynorskbrukaren. Men ei mogeleg metodisk innvending mot å bruke eit slikt ususprinsipp som grunnlag for normeringa som m.a. Helge Sandøy (2005: 100f) har peika på, er at avisinterne språklege retningslinjer kan leggje sterke føringar på skribentane, slik at dei reelle språklege vala blir innskrenka. For å kartleggje dette sende eg e-brev til redaktørane i kvar av dei seks avisene der eg spurde kva for eventuelle interne språklege retningslinjer som låg til grunn i dei ulike avisredaksjonane i den perioden materialet er henta frå. Eit nokså gjennomgåande svar var at skribentane stort sett fekk bruke den nynorsken dei ville, gjeve at dei heldt seg innanfor gjeldande norm, dvs. den vide 1959-normalen (og ikkje læreboknormalen) med tilhøyrande mindre endringar fram til og med 2010. Av dei granska avisene var det berre Sogn Avis og til ein viss grad Nationen som skilde seg ut med meir spesifikke husnormer, Sogn Avis ved at journalistane måtte bruke a-infinitiv og forma *me* i 1. person fleirtal av personleg pronomen; Nationen ved at journalistane måtte halde seg til norma til Nynorsk Pressekontor.

Trass i at eg meiner at det er belegg for å hevde at pilotstudien gav etter måten valide, reliable og lingvistisk interessante funn, er det klart at tekstar som utelukkande er henta frå aviser, ikkje dannar eit tilstrekkeleg normgrunnlag for det nynorske skriftspråket. Derfor tok eg sikte på å skaffe til veges eit større og breiare samansett korpus av det ein kan karakterisere som normberande nynorske tekstar med utgangspunkt i det digitaliserte tekstkorpuset som finst hos Norsk Ordbok 2014. Eg utarbeidde ein spesifikasjon over kva for type tekstar eg var interessert i, som lydte slik:

Det er ønskeleg at utvalet kjem frå eit variert materiale med omsyn til sjan-ger, forlag og andre, ytre faktorar og består av tidsskriftartiklar, skjønnlitterære tekstar, fagboktekstar, læreboktekstar og tekstar frå offentleg målbruk (slik som Stortings- og Odelstingsproposisjonar, Stortingsmeldingar og nettstader til kommunar og fylkeskommunar), og at det er henta frå perioden 1980–2010.

På bakgrunn av denne spesifikasjonen fekk eg tilgang til 700 aktuelle tekstar frå NO 2014. Desse blei sendt over til dataekspertar ved Uni Research Computing AS. Etter eit omfattande samarbeid, der eg gjorde avvegingar med omsyn til minimumslengd og variasjon, stod vi til slutt att med 210 ulike tekstar med til saman 11 millionar løpeord. Det var eit vesentleg poeng å få med ulike typar sjangrar frå det ein kan karakterisere som normberande tekstar med forventa stor lesarkrins. Slik blei det først plukka ut 34 romanar med nynorsk originalspråk, seks romanar omsett til nynorsk, 31 fagbøker, 13 lærebøker, 13 lokalbøker, elleve biografiar, ni barnebøker, seks stortingsmeldingar, to stortingsproposisjonar, fire odelstingsproposisjonar, eitt drama, fire novellesamlingar, tre essaysamlingar, to ph.d.-avhandlingar, ei masteroppgåve, to årsrapportar, to artikkelsamlingar, éin rettsdom, éin hovudavtale og åtte offentlege nettstader (frå fire fylkeskommunar og fire kommunar med nynorsk som bruksmål). I tillegg blei det gjort eit uttrekk av dei 56 mest produktive artikkelforfattarane i Syn og Segn i perioden 1980–2010, der alle artikkane som kvar av desse forfattarane hadde skrive, blei slått saman til éin ‘tekst’. Skjønnlitteraturen og sakprosaen som er med i korpuset, er publisert på eitt breitt utval av ulike forlag. Likevel er ein relativt stor del av denne litteraturen, og artikkane frå Syn og Segn, publiserte på Samlaget. Derfor valde eg å kartlegge husnormene for dette forlaget spesifikt. Dei synte seg å vere nokså romslege innanfor den vide 1959-normalen med tilhøyrande endringar fram til og med 2010. Vi kan elles merke oss at berre ein forsvinnande liten del av korpuset består av tekstar som er skrivne av skribentar som må halde seg innanfor læreboknormalen. Det kan desutan hevdist at dei skriftspråksformene som nedfeller seg i denne typen normberande tekstar, dannar grunnlaget for dei operative normene i språksamsfunnet *uavhengig* av om dei har kome til som eit resultat av ei viss intern normering eller av læreboknormalen, då det er desse formene lesarane de facto møter. Alt dette materialet blei lagt til dei ovanfor nemnde tekstane frå avis-korpuset, slik at eg då fekk eit samla korpus på 330 tekstar med til saman 21 millionar løpeord. Av forståeleg årsaker er det etter måten stor variasjon i talet på ord innanfor kvar av tekstane, slik at nokre tekstar vil telje meir enn andre, både når det gjeld absolutt frekvens og når det kjem til lokalisering av eventuelle normklynger, noko som er uunngåeleg dersom ein skal femne om eit breitt spekter av ulike typar tekstar. På dette grunnlaget vil eg hevde at datamaterialet som ligg til grunn for studien, samla sett gjev eit nokså representativt bilete av

språklege val mellom kompetente skribentar innanfor nyare nynorsk skriftkultur, og dermed stettar kravet som McEnery og Hardie (2012: 2) stiller til samanheng mellom forskingsspørsmål og korpus (jf. også Helset 2018). Ved å bruke eit så stort og samansett korpus vil ein kunne syne frekvens og samvariasjon mellom alle tillatne former i faktiske tekstar, og slik kunne lokalisere eventuelle normklynger i skriftspråket, noko som er relevant ved framtidig normfastsetting.

3.2 Val av språklege variablar

Det har altså vore stor og skiftande valfridom innanfor det nynorske skriftspråket.³ Sidan dei nemnde tekstane var produserte mellom 1980 og 2010, valde eg å rette søkjelyset mot eit utval av språklege variablar som hadde to eller fleire alternative skrivemåtar innanfor den vide rettskrivinga som var gjeldande fram til 2012. Då eg i starten av prosjektet skulle utforme ei liste over kva for språklege variablar som skulle vere med, tok eg utgangspunkt i den nemnde *Innstilling til ny rettskriving for 2000-talet. Innstilling til ny rettskriving for det nynorske skriftmålet* (Språkrådet 2011). Sidan nynorsknemnda skulle kome med framlegg til ny rettskriving, tek innstillinga føre seg *alle* språklege variablar som kunne ha variasjon i den gamle normalen. I min studie, der hovudsiktemålet var å kartlegge eventuelle normklynger i korpuset, var det verken føremålstenleg eller realistisk å ta med absolutt alle variablar som hadde valfridom i den gamle normalen. Derimot fann eg det føremålstenleg å følgje det same mønsteret som innstillinga, men då slik at eg gjorde eit utval innanfor kvar av dei gruppene av variablar som er å finne i den. Slik enda eg då opp med ei liste med til saman 216 språklege variablar som hadde to eller fleire alternative skrivemåtar i den gamle norma. Av desse var det 95 som gjaldt lydverket og 105 som gjaldt formverket. I samband med den nemnde pilotstudien (Helset 2015) valde eg på bakgrunn av min eigen intuisjon også ut 8 språklege variablar som har presumptivt radikale variantar, og 8 språklege variablar som har presumptivt konservative variantar. Av berrsynte årsaker var eg nøydd til å setje opp denne lista over språklege variablar *før* eg vende meg til dataekspertisen ved Uni Research

3. Ei gransking av om lag 100 000 lemma frå Nynorskordboka syner at 52 % av dei hadde to eller fleire valfrie bøyingsformer i rettskrivinga som gjaldt fram til 2012, medan 32 % av dei hadde to eller fleire valfrie stavemåtar. I den nye rettskrivinga frå 2012 er delen av lemma med valfrie bøyingsformer redusert til 16 %, medan delen av lemma med valfrie stavemåtar er redusert til 26 % (Nynodata As 2017).

Computing AS med førespurnad om å hente ut data om dei aktuelle variablane frå korpuset. For å kjenne meg trygg på at eg fekk med tilstrekkeleg breidde og mengde av språklege variablar i det empiriske grunnlaget for hovudstudien, valde eg derfor å ta med eit temmeleg stort utval av språklege variablar. Naturleg nok vil det ikkje på noko vis vere mogeleg å analysere alle desse språklege variablane innanfor ramma av ei avhandling, og endå mindre innanfor ramma av ein artikkel. I resultatdelen har eg såleis gjennomført analysar av eit nærmare grunngjeve utval av dei i alt 216 kartlagde variablane.

McEnery og Hardie (2012: 13) trekkjer opp eit skilje mellom korpus som er tagga, og korpus som ikkje er det. I eit ikkje-tagga korpus kan ein berre søkje på einskildord, frasar eller setningar, utan omsyn til kva for type det er tale om, medan det i eit tagga korpus vil vere slik at ulike språklege einingar er merkte på eit eller anna vis. For mitt føremål var det avgjerande viktig at korpuset var tagga med oppslagsord, ordklasse, bøyingskategoriar og setningsfunksjon. På denne bakgrunnen kunne dataekspertisen ved Uni Research Computing AS ved hjelp av *Oslo-Bergen-taggeren* (<http://tekstlab.uio.no/obt-ny/index.html>) tagge dei 330 ovanfor nemnde tekstane i samsvar med mine spesifikasjonar. Med så grundig tagging får ein høgt presisjonsnivå i funna.⁴ Med dette og dei 216 nemnde språklege variablane som utgangspunkt utarbeidde dei eit dataprogram som kunne levere meg pålitelege datamatriser som syner førekomsten og frekvensen av dei ulike kategoriane (skrivemåtane) innanfor kvar språkleg variabel i korpuset, sortert etter tekstar.⁵

Det empiriske utgangspunktet for min studie er slik ei matrise i form av eit Excel-ark med 330 rader med tekstar og 216 kolonnar med språklege variablar, der kvar kolonne igjen er delt inn i to eller fleire kolonnar med ulike skrivemåtar (kategoriar) av den aktuelle variabelen (Helset 2013). Ei gjeven celle i matrisa syner altså nøyaktig kor mange førekomstar ein finn av den aktuelle skrivemåten i den aktuelle teksten,

4. Det blei gjort ein test av den aktuelle modulen i *Oslo-Bergen-taggeren* som syner at den hadde ein leksikalsk funnrate (recall) på 98,7 % med presisjonen 93,6 % (<http://tekstlab.uio.no/obt-ny/evaluering.html>). Til dømes er det slik at tagginga av korpuset diskriminerer mellom to ulike former av det personlege pronomenet *han*, nemleg subjektsforma og objektsforma, noko som i sin tur medfører at ein kan jamføre førekomstar og frekvensar av objektsforma av *han* med den alternative skrivemåten (*honom*) direkte.
5. Ei stor takk til Knut Hofland og Øystein Reigem ved Uni Research Computing AS, som gjorde framifrå godt arbeid med å legge til rette materialet for vidare analysar.

medan resultatcellene i botnen av kvar kolonne syner kor mange førekomstar av skrivemåten ein finn i alle tekstane til saman.⁶ Ved relativt enkle grep kan ein sortere og samanlikne utval av tekstar med omsyn til eit utval av språklege variablar, på kryss og tvers slik ein måtte ønskje det. Men sidan føremålet med min studie var å granske språkbruken i eit størst og breiast mogeleg korpus av nyare nynorsk skriftkultur, har eg i hovudsak valt å handsame funna frå alle dei 330 tekstane samla.

3.3 Metode

Det empiriske utgangspunktet for studien var altså eit større utval av språklege variablar og av det universet av nynorske tekstar som utgjer kjelda til kunnskap om skriftspråkets operative normer, og føremålet med studien var å finne eventuelle klyngestrukturar i dette tekstutvalet. Intuisjonen er at valfridomen i nynorsknorma skaper eit rom av moglegheiter, og kvart innbyrdes uavhengige sett av formalalternativ kan bli sett på som ein dimensjon i dette rommet. Det som då plasserer seg i dette rommet, og kanskje dannar klynger, er tekstar, medan sett av språklege former som er typiske for ei klynge av tekstar, vil kunne bli definerte som normklynger. For å finne svar på dette gjennomførte eg ein korpuslingvistisk studie med korrespondanseanalyse som hovudverktøy. Etter mi vurdering er korrespondanseanalyse ein særseleg velegna metode til å skaffe eit kunnskapsgrunnlag for skriftspråksnormering. Grunnen er at metoden set oss i stand til avdekkje og synleggjere komplekse system av relasjonar innanfor store datamatriser ved hjelp av geometriske representasjonar som syner kva for tekstar som har ein tendens til å innehalde dei same språklege formene, og kva for former som har ein tendens til å opptre i lag på tvers av tekstane i korpuset. Metoden er i utgangspunktet induktiv og utforskande på det viset at ein freistar å avdekkje mønster på bakgrunn av eit empirisk materiale. I dette tilfellet inneber det at ein tek utgangspunkt i språket slik det ligg føre i faktiske tekstar med tanke på å avdekkje dei operative normene i skriftspråket. Men det å skulle leite etter normklynger i eit utval av 216 språklege variablar mellom 330 tekstar ut frå innfallsmetoden, utan nokon form for lingvistisk avveging

6. Det er viktig å presisere at alle tekstar som eg har fått tilgang til via Norsk Aviskorpus og Norsk Ordbok 2014, vil bli handsama anonymt, slik at det ikkje er mogeleg å kjenne att forfatterna av den einskilde teksten, noko McEnery og Hardie (2012: 62) peikar på er eit viktig etisk prinsipp innanfor korpuslingvistisk forskning.

av kva for former ein jamfører, vil likevel vere vanskeleg, for ikkje å seie umogeleg.

Sjølv om grunnleggjaren av metoden (Benzécri 1969, 1973) la vekt på å utvikle ein induktiv og utforskande teknikk for analyse av lingvistiske data, i opposisjon til det rådande deduksjonistiske paradigmet til Chomsky og den generative grammatikken, understrekar Le Roux og Rouanet (2010: 11) at dersom metoden skal vere fruktbar, må ein bruke relevante data: “Performing a geometric analysis does *not* mean gathering disparate data and looking for ‘what comes out’ of the computer.” Det ville ha vore eit vonlaust prosjekt å finne fram til samvariasjon av bestemte språklege kategoriar på tvers av tekstane i korpuset dersom eg berre skulle jamføre førekomsten av ulike kategoriar (ordformer) i *tilfeldig* utvalde variablar. Korpuslingvistane McEnergy og Hardie (2012: 161) understrekar også dette poenget: “Put bluntly, no one approaches corpus data with no preconceptions whatever (...) All analysts bring some prior understanding of language to the analysis; this is unavoidable and, in all likelihood, useful.” Eg måtte altså jamføre variablar som ein kan forvente inneheldt kategoriar som tilhøyrer same subvarietet av det nynorske skriftspråket. På denne bakgrunnen tenkte eg først å ta utgangspunkt i variablar som mine eigne internaliserte normer tilsa tilhøyrde høvesvis konservativ, moderat eller radikal nynorsk, for så å granske i kva grad ulike kategoriar innanfor desse variablane let seg lokalisere som operative normklynger i tekstkorpuset. Men heller ikkje det var uproblematisk, for etter å ha jamført min eigen intuisjon med intuisjonen til eit fåtal utvalde informantar, oppdaga eg at det slett ikkje alltid er konsensus mellom språkbrukarane om kva som er høvesvis konservative, moderate og radikale former innanfor nynorsk skriftspråk. Spørsmålet om kva som blir rekna for å vere høvesvis konservative, moderate og radikale former innanfor det nynorske skriftspråket, er utan tvil eit spørsmål som i første omgang vedkjem dei internaliserte normene som ligg nedfelte i språkbrukarane. Derfor valde eg først å granske desse spørsmåla via ein informantbasert studie (Helset 2016), slik Dyvik (1993: 170) tilrår, før eg i neste omgang brukte resultatet frå denne studien som utgangspunkt for å kartlegge dei operative normene som ligg nedfelte i skriftspråkspraksis.

Som nemnt var det overordna forskingsspørsmålet for hovudstudien om det i tekstkorpuset eksisterte normklynger av ulike språklege former som kunne la seg identifisere som meir eller mindre dominerande subvarietetar av det nynorske skriftspråket, slik som til dømes varietetar som

ein kan karakterisere som konservativ, moderat eller radikal nynorsk. På bakgrunn av resultatata frå pilotstudien og den informantbaserte studien, som er publiserte i andre artiklar (Helset 2015, 2016), er den overordna hypotesen (H_1) at det innanfor det totale tekstutvalet vil vekse fram normklynger av bestemte former som kan la seg identifisere som signifikante subvarietetar av det nynorske skriftspråket.

4 Resultat og drøfting

For å teste hypotesen (H_1) brukte eg altså korrespondanseanalyse som hovudverktøy. Metoden er i utgangspunktet induktiv og utforskande på det viset at ein freistar å avdekkje og synleggjere komplekse system av relasjonar innanfor store datamatriser ved hjelp av geometriske representasjonar. I dette tilfellet inneber det at ein tek utgangspunkt i språket slik det ligg føre i faktiske tekstar med tanke på å avdekkje skriftspråkets operative normer. Input er ei matrise med tekstar langs den eine dimensjonen og former langs den andre som syner korleis dei ulike skrivemåtane av dei språklege variablane fordeler seg i det samla tekstutvalet og korleis tekstane fordeler seg med omsyn til skrivemåtane innanfor ulike språklege variablar. Eit vesentleg poeng i denne samanhengen er at ein ikkje a priori fastset dei dimensjonane som er utgjorde av bestemte sett av alternative former. Dei faktiske dimensjonane i rommet blir rekna ut via korrespondanseanalysen sjølv, ut frå eit føremål om å gjere greie for avstandane mellom tekstar og ordformer ved hjelp av eitt eller fleire todimensjonale koordinatsystem, der nokre av dei viktigaste tekstlege/språklege skilnadene blir framstilte langs den eine aksen og andre viktige tekstlege/språklege skilnader blir framstilte langs den andre aksen. Ikkje dess mindre vil det altså vere vanskeleg å skulle leite etter normklynger i eit utval av 216 språklege variablar mellom 330 tekstar ut frå innfallsmetoden, utan noka form for lingvistisk avveging av kva for former ein jamfører. For å avgjere kva for former som blir *oppfatta* som radikale, moderate og konservative, må ein nesten gå vegen om introspeksjon og informantreaksjonar for å få tilgang til denne typen internaliserte normer som psykologisk fenomen, før ein i neste omgang kan bruke funna frå slike studiar som retningslinjer for kva for operative

normklynger det er føremålstenleg og fruktbart å leite etter i tekstutvalet.⁷

I denne delen tek eg derfor utgangspunkt i eit utval av dei ordformene som hadde variantar som blei oppfatta som meir eller mindre radikale eller konservative i den informantbaserte studien. På denne bakgrunnen legg eg i kvart av delkapitla nedanfor først fram resultat frå den informantbaserte granskninga som syner kva for språklege former som blei oppfatta som høvesvis særleg radikale, delvis radikale, svakt radikale, særleg konservative, delvis konservative og svakt konservative, før eg presenterer resultat frå den same granskninga som syner kor stor prosentdel av informantane som rapporterer at dei sjølve brukar desse formene jamført med dei moderate motsvara deira. Deretter jamfører eg desse funna med resultat som syner den absolutte frekvensen av dei same formene i tekstutvalet som ligg til grunn for hovudstudien min, med eit tilhøyrande oversyn over prosentfordelinga mellom dei ulike formene innanfor kvar variabel. Presentasjonen av ulike former som blir oppfatta som meir eller mindre radikale/konservative, vil gje eit rimeleg godt grunnlag for å seie noko om kva som er gjeldande internaliserte normer innanfor det nynorske språkbrukssamfunnet i dag, noko som er interessant i seg sjølv med omsyn til framtidig normering. Presentasjonen av kor stor prosentdel av informantane som seier at dei brukar desse formene, jamført med dei moderate motsvara deira, og ikkje minst presentasjonen av deira absolutte frekvensar og prosentfordeling i det samla tekstutvalet som ligg til grunn for hovudstudien, vil på si side gje eit temmeleg godt grunnlag for å seie noko om kva som er gjeldande operative normer innanfor nyare, nynorsk skriftkultur.

Dette gjeld vel å merke berre fordeling mellom ulike former innanfor kvar av dei einskilde språklege variablane. For å kartleggje eventuelle operative normklynger av fleire ulike språklege former på tvers av tekstar, er det altså føremålstenleg å bruke korrespondanseanalyse som hovudverktøy. Det skjedde i form av ein korrespondanseanalyse der eg jamførte alle dei ulike radikale og konservative formene og deira moderate motsvar med utgangspunkt i funna frå den informantbasert studien. I lys av funna som blir presenterte nedanfor, drøftar eg dei aktuelle skrivemåtane som

7. Det er grunn til å presisere at resultatata frå den informantbaserte studien som eg brukte til dette føremålet, berre gjev eit grunnlag for å finne fram til kva for former som kan vere særleg interessante å samanlikne med kvarandre, utan å ha nokon innverknad på resultatet av den samanlikninga som føregår i korrespondanseanalysen.

blei innførde i og med reforma av 2012, både fortløpande for kvart avsnitt og samla i kapittel 5 “Oppsummering.”

4.1 Variablar med særleg radikale former

Vi ser først på resultatane frå den informantbaserte granskinga, der informantane blei bedne om å kategorisere kvar av ordformene med omsyn til radikalitet og konservativitet. Dette skjedde ved at dei skulle setje kryss i ein av fem boksar bak kvar ordform merkt med **Konservativ – Konservativ/Moderat – Moderat – Moderat/Radikal – Radikal**.⁸ På denne bakgrunnen valde eg først ut fem språklege variablar som inneheldt ordformer som blei oppfatta som særleg radikale, for nærmare analysar. Det var *bare/berre, noe/noko, mye/mykje, nå/no, da/då*, som vi ser den innbyrdes prosentvise fordelinga av i diagram 1.1 nedanfor.

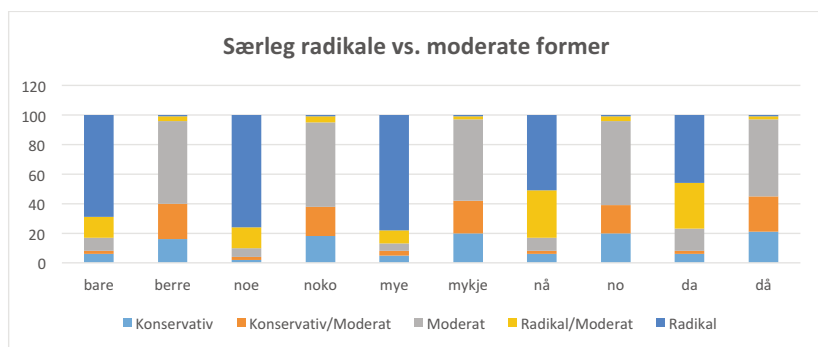

Diagram 1.1 Stabla stolpediagram som syner kor mange prosent av informantane som reknar den aktuelle ordforma for å vere høvesvis konservativ, konservativ/moderat, moderat, moderat/radikal eller radikal

- Informantane bestod av eit strategisk utval av det ein kan rekne med er kompetente nynorskbrukarar, nemleg fagtilsette ved norskseksjonane ved høgskulane og universiteta på Vestlandet, norsklærarar ved eit utval vidaregåande skular på Vestlandet og i fjellbygdene på Austlandet med nynorsk som hovudmål og avgangselevar ved dei same skulane. For å unngå mistydingar blei det i spørjeskjemaet gitt eit nærsynonym til kvart av dei etterspurde omgrepa, slik: konservativ (tradisjonell), moderat (nøytral) eller radikal (bokmålsnær). Etter å ha eliminert respondentar som rapporterte at dei hadde liten eller ingen kjennskap til dei etterspurde omgrepa og respondentar som rapporterte at dei i hovudsak nytta bokmål, stod eg att med 110 teljande respondentar. (For nærmare utgreiing om den informantbaserte granskinga, sjå Helset 2016.)

Diagrammet syner at om lag tre fjerdedelar av respondentane i den informantbaserte granskinga reknar *bare* (70 %), *noe* (77 %) og *mye* (78 %) for å vere markert radikale former, medan om lag halvparten meiner det same om *nå* (51 %) og *da* (45 %). Samstundes ser vi at over halvparten av respondentane reknar dei alternative formene *berre* (55 %), *noko* (56 %), *mykje* (54 %), *no* (56 %) og *då* (51 %) for å vere typisk moderate. Tek vi med mellomkategorien moderat/konservativ, er det om lag tre fjerdedelar som reknar med at desse formene er moderate-moderate/konservative.

Informantane blei også bedne om å setje eit kryss i ein boks merkt med **Brukar sjølv** bak dei ordformene som dei brukar sjølve, noko vi ser resultatet av i diagram 1.2 nedanfor.

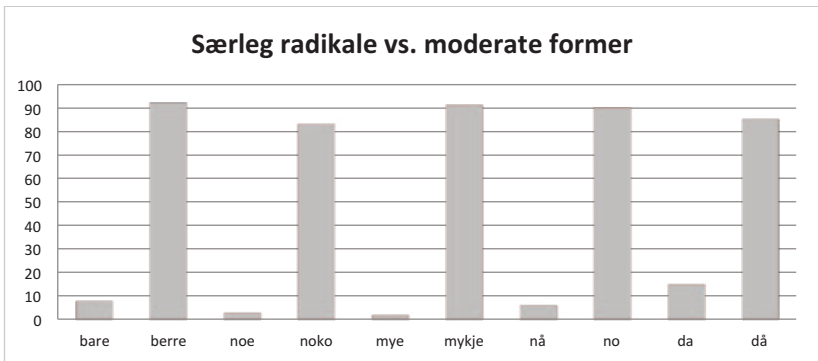

Diagram 1.2 Gruppert stolpediagram som syner kor mange prosent av informantane som rapporterer at dei brukar den eine eller den andre forma innanfor kvar av dei fem aktuelle variablane⁹

Vi ser at 80–90 % av respondentane gjev opp at dei brukar dei moderate formene *berre*, *noko*, *mykje*, *no* og *då* når dei skriv sjølve, medan godt under 10 % rapporterer at dei brukar det som blir oppfatta som klart radikale former: *bare*, *noe*, *mye* og *nå*. Unntaket er *da*, som så pass mykje som 15 % av respondentane gjev opp at dei brukar sjølve.

Lat oss no jamføre desse funna med funn frå den korpusbaserte granskinga, der vi kartla kva for former som blei brukte i eit stort og

- Innanfor kvar variabel blir ikkje summen alltid 100. Dette fordi det synte seg at nokre få av respondentane hadde late vere å krysse av både på den eine og den andre ordforma innanfor nokre av variablane, og at nokre av respondentane hadde kryssta av på både den eine og den andre ordforma innanfor andre variablar.

breitt samansett utval av faktiske nynorske tekstar henta frå perioden 1980–2010. Leksema *berre*, *noko*, *mykje*, *no* og *då* er venteleg typisk høgfrekvente former i dei fleste tekstar, og i diagram 1.3 nedanfor ser vi kor mange førekomstar det er av dei alternative skrivemåtane av desse variablane i det samla tekstutvalet.

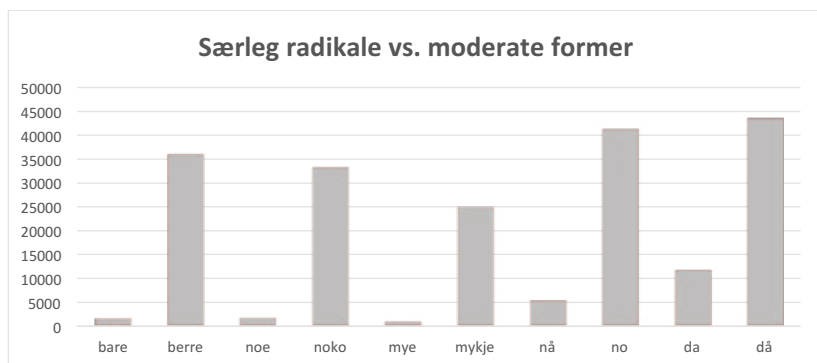

Diagram 1.3 Gruppert stolpediagram som syner kor mange førekomstar det er av den eine og den andre ordforma innanfor kvar av dei fem aktuelle variablane i det samla tekstutvalet

Dei formene som eit fleirtal av mine informantar reknar for å vere moderate former, og som det desiderte fleirtalet av informantane gjev opp at dei brukar sjølv, er altså også fullstendig dominerande over dei radikale formene i tekstutvalet. Faktisk er det ein slåande likskap mellom funna i den informantbaserte granskinga og funna i den korpusbaserte granskinga, sjølv om dei moderate formene er endå meir dominerande i tekstutvalet enn i den informantbaserte granskinga. Dette blir endå tydelegare om vi ser på sektordiagramma i 1.4, som syner prosentfordelinga mellom dei ulike formene innanfor kvar variabel i det samla tekstutvalet.

Diagramma syner at moderate former som *berre*, *noko* og *mykje* utgjer heile 95–97 % av formvala innanfor sine respektive variablar i det samla tekstutvalet, medan dei motsvarande radikale formene då berre utgjer 3–5 %, *noko* som samsvarar bra med den rapporterte bruken i den informantbaserte granskinga. Fordelinga er litt jamnare når det gjeld *nå/no* og *da/då*, *noko* som kan ha samanheng med det faktum at ein *noko* lægre prosent av informantane rekna *nå* (51 %) og *da* (45 %) for å vere markert radikale former jamført med dei andre særleg radikale formene. Likevel

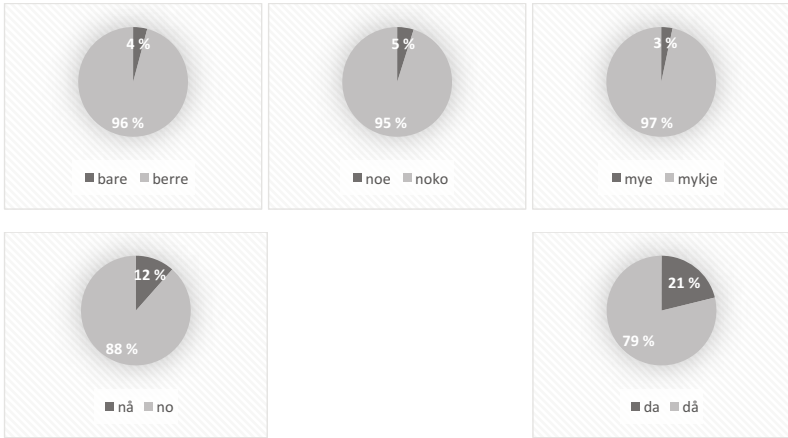

Diagram 1.4 Sektordiagram som syner prosentfordelinga mellom dei ulike formene innanfor kvar variabel

utgjer forma *no* så mykje som 88 % av formvala i tekstutvalet, *noko* som samsvarar godt med at 90 % av informantane rapporterer at dei sjølve brukar denne forma, medan forma *då* utgjer så mykje som 79 % av formvala i utvalet, *noko* som samsvarar bra med at 84 % av informantane rapporterte at dei sjølve brukar denne forma. Alt i alt må det kunne seiast å vere eit nokså slående samsvar mellom funna i den informantbaserte granskinga og funna i den korpusbaserte granskinga for desse variablane.

I *Ny læreboknormal 1959* og rettskrivinga som gjaldt fram til 1.8.2012, var formene *berre*, *noko*, *mykje*, *no*, *da* og *då* hovudformer, medan formene *bare*, *noe*, *mye* og *nå* var sideformer. I den nye rettskrivinga frå 2012 er formene *berre*, *noko* og *mykje* eineformer; formene *no* og *nå* og *da* og *då* jamstilte former, medan formene *bare*, *noe* og *mye* har gått ut av rettskrivinga. Gjeve at “Det vesentlege grunnlaget for normering av nynorsk skriftspråk er språket slik det ser ut i nynorsk tekst, med særleg vekt på tekstar som blir vurderte som normdannande” (Språkrådet 2015: 12), tilseier mine funn at dette i hovudsak er rimelege vurderingar. Formene som *no* står som eineformer, er fullstendig dominerande i det store og breitt samansette tekstutvalet som ligg grunn for mi gransking, medan formene som er tekne ut av rettskrivinga, *berre* har marginal bruk. Samstundes er iallfall den radikale forma *da* så pass frekvent at den kan hende forsvarar ein plass som jamstilt form i rettskrivinga. Derimot utgjer forma *nå* berre 12 % av formene for denne variabelen i det samla tekst-

utvalet, noko som gjer at det kan hende er grunn til å setje spørjeteikn ved avgjerdsla om å ta med forma i den offisielle rettskrivinga. Til skilnad frå min studie tok nemnda som nemnt rett nok også omsyn til talemålsformer med stor geografisk utbreiing og dessutan til uttalar frå ymse interessegrupper og høyringsuttalar. Det er såleis mogeleg at det let seg forsvare å ta med forma *nå* ut frå at den eventuelt har stor geografisk utbreiing. Likevel merker vi oss at det siste prinsippet som rettskrivingsnemnda knesette, tilseier at ein som hovudregel skal ta lite brukte former ut av norma, medan ein (berre) skal jamstille variantar som står sterkt. Nemnda definerer ikkje nærmare kva ho meiner med lite brukte former, men etter mi vurdering er 12 % heller lite, noko som tilseier at forma *nå* kan hende ikkje burde ha vore med i den nye rettskrivinga.

4.2 Variablar med delvis radikale former

Her skal vi sjå på nokre variablar som hadde variantar som i den informantbaserte granskinga blei oppfatta som noko mindre radikale former enn kva som var tilfellet i avsnitt 4.1. På bakgrunn av resultatata frå denne granskinga valde eg ut seks språklege variablar som inneheld ordformer som blei oppfatta som delvis radikale, for nærmare analysar. Det var *mulig/muleg/mogelig/moglig/mogeleg/mogleg*, *annen/annan*, *skole/skule*, *kjøra/kjøre/køyra/køyre*, *holdning/haldning* og *drøm/draum*, og vi ser først på korleis informantane kategoriserte dei med omsyn til radikalitet og konservativitet.

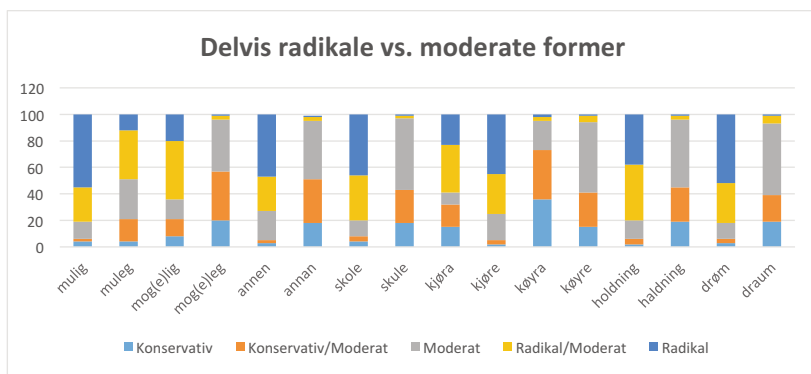

Diagram 2.1 Stabla stolpediagram som syner kor mange prosent av informantane som reknar den aktuelle ordforma for å vere høvesvis konservativ, konservativ/moderat, moderat, moderat/radikal eller radikal

Diagram 2.1 syner at om lag halvparten av respondentane i den informantbaserte granskinga reknar *mulig* (56 %), *annen* (47 %), *skole* (46 %), *kjøre* (44 %), *holdning* (38 %) og *drøm* (51 %) for å vere markert radikale former, medan ein klart mindre del meiner det same om *muleg* (12 %) *mog(e)lig* (21 %) og *kjøra* (24 %). Samstundes ser vi at om lag halvparten av respondentane reknar dei alternative formene *mog(e)leg* (38 %), *annan* (44 %), *skule* (53 %), *køyre* (53 %), *haldning* (51 %) og *draum* (54 %) for å vere typisk moderate. Tek vi med kategorien moderat/konservativ, er det om lag tre fjerdedelar som reknar med at desse formene er moderate-moderate/konservative. Alt i alt tyder dette på at dei radikale variantane av desse variablane jamt over blir rekna for å vere noko mindre radikale enn variablane i avsnitt 4.1, og at dei slik kan bli karakteriserte som delvis radikale former.

Informantane blei som tidlegare nemnt også bedne om å merke av dei ordformene som dei brukar sjølve, noko vi ser resultatet av i diagram 2.2 nedanfor.

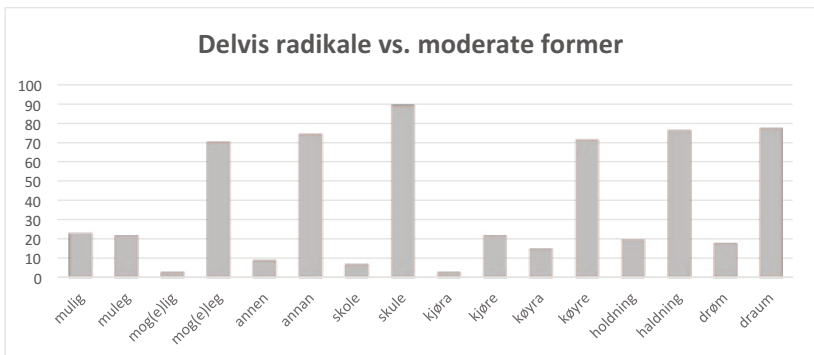

Diagram 2.2 Gruppert stolpediagram som syner kor mange prosent av informantane som rapporterer at dei brukar den eine eller den andre forma innanfor kvar av dei sju aktuelle variablane

Vi ser at 70–90 % av respondentane gjev opp at dei brukar dei moderate formene *mog(e)leg*, *annan*, *skule*, *køyre*, *haldning* og *draum* når dei skriv sjølve, medan 5–25 % rapporterer at dei brukar det som blir oppfatta som meir eller mindre radikale former, slik som *mulig*, *muleg*, *annen*, *skole*, *kjøre*, *holdning* og *drøm*. Alt i alt viser dette at desse delvis radikale for-

mene i nokon mon blir meir brukte av respondentane enn dei særleg radikale formene i avsnitt 4.1.

Lat oss no jamføre funna frå den informantbaserte granskinga med funn frå den korpusbaserte granskinga. Leksema *mogleg*, *annan*, *skule*, og særleg *køyre*, *haldning* og *draum* er venteleg mindre frekvente i eit gjeve tekstutval enn leksema i avsnitt 4.1, noko som blir stadfesta av diagram 2.3 nedanfor, der vi ser kor mange førekomstar det er av dei alternative skrivemåtane av desse variablane i det samla tekstutvalet. Av visuelle og pedagogiske årsaker har eg valt å slå saman funna frå *mulig* og *muleg*; *mogeleg* og *mogleg*; *kjøra* og *kjøre* og *køyra* og *køyre* til kvar sine samlekategoriar i diagrammet. Resultatet frå spørjegranskinga tyder nemleg på at båe former i dei samanslegne kategoriane i all hovudsak blir rekna for å vere anten radikale eller moderate, kan hende med unntak for *mulig* og *muleg*, der førstnemnde blir rekna for å vere meir radikal enn sistnemnde. Tilfella *mogelig* og *moglig* er utelatne frå diagram 2.3, rett og slett fordi det ikkje finst nokon førekomstar av dei i tekstutvalet, noko som jo er eit interessant funn i seg sjølv.

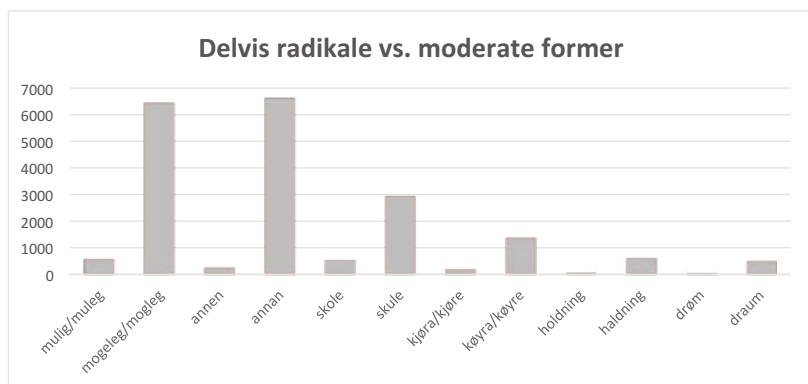

Diagram 2.3 Gruppert stolpediagram som syner kor mange førekomstar det er av den eine og den andre ordforma innanfor kvar av dei seks aktuelle variablane i det samla tekstutvalet

Dei formene som eit fleirtal av mine informantar reknar for å vere moderate former, og som fleirtalet av informantane gjev opp at dei brukar sjølve, er altså også temmeleg dominante i høve til dei radikale formene i tekstutvalet. Dersom vi ser på sektordiagramma i 2.4, som syner pro-

sentfordelinga mellom dei ulike formene innanfor kvar variabel, får vi jamført resultatet frå den korpusbaserte granskinga meir direkte med resultatet frå den informantbaserte granskinga, jamvel om vi i førstnemnde i nokre høve opererer med samlekategoriar.

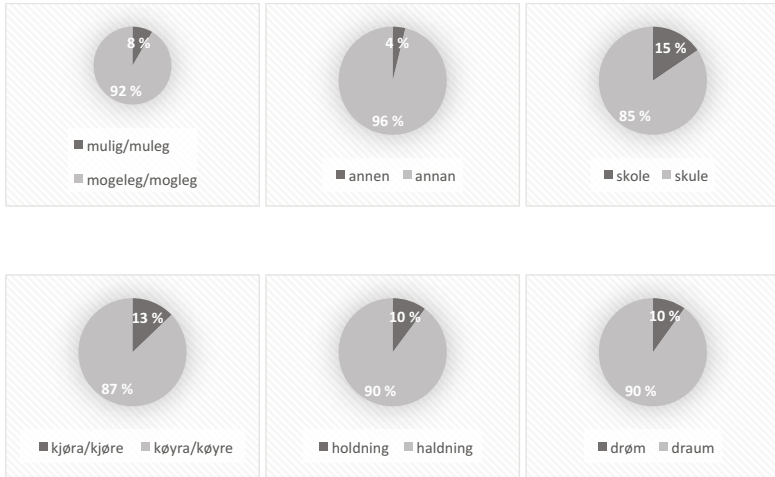

Diagram 2.4 Sektordiagram som syner prosentfordelinga mellom dei ulike formene innanfor kvar variabel

Ei jamføring mellom den innbyrdes fordelinga av formval i avsnitt 4.1 og 4.2 syner at ein noko større del av individa har brukt dei delvis radikale formene i 4.2 enn kva tilfellet var med dei særleg radikale formene i 4.1. Det er med andre ord ein tendens til at former som fleirtalet av informantane reknar for å vere mindre markert radikale, i noko større grad også blir brukte i faktiske tekstar enn tilfellet er med former som fleirtalet rekna som markert radikale. Vi kan elles merke oss at det ikkje er fullt samsvar mellom rapportert bruk i den informantbaserte granskinga og den faktiske bruken i den korpusbaserte granskinga for variablane i avsnitt 4.2, då det er ein klar tendens til at ein mindre del av informantane rapporterer at dei brukar dei moderate formene enn kva dei faktiske tala frå den korpusbaserte granskinga tilseier. Vi ser til dømes at medan «berre» mellom 70 og 80 % rapporterer at dei brukar dei moderate formene *mog(e)leg*, *annan*, *haldning* og *draum*, syner den korpusbaserte granskinga at desse formene utgjer 90 % eller meir av formvala i faktiske tekstar. Motsett blir det då for dei delvis radikale motsvara: ved dei fleste

variablane rapporterer om lag 20 % av mine informantar at dei brukar dei delvis radikale motsvara, medan den korpusbaserte granskinga syner at det i tekstutvalet berre er om lag 10 % som vel desse formene. Unntaket er *skole/skule*, der berre 7,5 % av informantane rapporterer at dei brukar den delvis radikale forma *skole*, medan den korpusbaserte granskinga syner at denne forma utgjer så mykje som 15 % av formvala i tekstutvalet.

Det er grunn til å understreke at den informantbaserte granskinga og den korpusbaserte granskinga baserer seg på ulike kjelder, og at ein såleis ikkje naudsynlegvis kan vente fullt samsvar mellom rapportert bruk og faktisk bruk. Den informantbaserte granskinga byggjer på eit strategisk utval av det ein kan vente er særleg kompetente nynorskbrukarar, medan den korpusbaserte granskinga byggjer på eit stort og breitt samansett utval av det ein kan karakterisere som nyare normberande nynorske tekstar. Ikkje dess mindre syner det påviste manglande samsvaret mellom rapportert bruk og faktisk bruk det vitskapsteoretisk viktige ved å jamføre intuisjonar og informantreaksjonar med korpus, slik både Dyvik (1993: 170), Johannessen (2003: 136) og Schütze (2011: 216) strekar under.

I rettskrivinga som var gjeldande fram til 2012, var dei fleste av dei ovanfor nemnde formene jamstilte hovudformer, nemleg *mogleg* og *mogeleg*; *skole* og *skule*; *kjøra*, *kjøre*, *køyra* og *køyre* og *holdning* og *haldning*, medan *annan* og *draum* var hovudformer og *annen*, *drøm* og *moglig*, *mogelig*, *mulig* og *muleg* var sideformer. I den nye rettskrivinga er formene *mogleg* og *mogeleg*; *køyra* og *køyre* og *skule* og *skole* jamstilte former, medan formene *haldning*, *annan* og *draum* er eineformer og dei radikale formene *holdning*, *annen* og *drøm* har gått ut av rettskrivinga. Mine funn frå nyare skriftspråkleg praksis tilseier at dette i hovudsak er rimelege vurderingar. Formene som no står som eineformer, er nemleg temmeleg dominerande i tekstutvalet som ligg til grunn for mi gransking (87–96 %), medan dei radikale formene som er tekne ut av rettskrivinga, er temmeleg lite brukte (4–13 %).

Når det gjeld variabelen *skule/skole*, var den tidlegare nemnde rettskrivingsnemnda mykje i tvil (Språkrådet 2011: 59). Med tilvising til at *skole* er brukt som felles namneform på mange høgskular, er utbreidd som talemålsform og står sterkt i nynorsk skrifttradisjon, konkluderte nemnda med å tilrå at dei to formene blei jamstilte, noko som også blei resultatet i den endelege rettskrivinga. Etter mi vurdering er det grunn til å stille spørsmål ved påstanden om at *skole* står sterkt i nynorsk skrift-

tradisjon, ettersom berre 15 % av førekomstane i det samla tekstutvalet mitt er på denne forma.

4.3 Variablar med svakt radikale former

Vi skal her sjå på nokre variablar der den eine varianten i den informantbaserte granskinga blei oppfatta som svakt radikal, medan den andre varianten blei oppfatta som moderat eller jamvel svakt konservativ, dvs. variablar med lite markerte former. Dei variablane som på dette grunnlaget blei valde ut for nærmare analysar, var *enten/anten*, *bygge/byggje*, *rekke/rekkje*, *skyld/skuld* og *tåla/tåle/tola/tole*, og vi ser først på korleis informantane kategoriserte dei med omsyn til radikalitet og konservativitet.

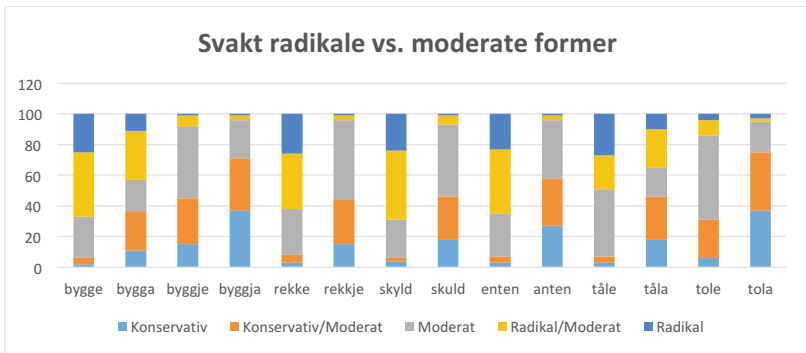

Diagram 3.1 Stabla stolpediagram som syner kor mange prosent av informantane som reknar den aktuelle ordforma for å vere høvesvis konservativ, konservativ/moderat, moderat, moderat/radikal eller radikal

Diagram 3.1 syner at om lag ein fjerdedel av respondentane i den informantbaserte granskinga reknar *bygge* (25 %), *rekke* (24 %), *skyld* (24 %), *enten* (23 %) og *tåle* (26 %) for å vere markert radikale former, medan ein noko mindre del meiner det same om a-former som *bygga* (11 %) og *tåla* (10 %). Samstundes ser vi at ein stor del av respondentane plasserer dei nemnde formene i mellomkategorien moderat/radikal, medan ein del jamvel reknar dei for å vere moderate. Vidare ser vi at kring halvparten av respondentane reknar dei alternative formene *byggje* (47 %), *rekkje* (52 %), *skuld* (47 %) og *tole* (54 %) for å vere typisk moderate, medan ein dryg tredjedel (37 %) reknar *anten* for å vere typisk moderat. Vi merker oss

også at ein god del av informantane plasserer desse formene i mellomkategorien moderat/konservativ – og jamvel i kategorien konservativ. Alt i alt tyder dette på at dei radikale variantane av variablane i dette avsnittet jamt over blir rekna for å vere klart mindre radikale enn tilsvarende variantar i avsnitt 4.1 og noko mindre radikale enn tilsvarende variantar i avsnitt 4.2. På dette grunnlaget kan ein omtale variantane *bygge*, *rekke*, *skyld*, *enten* og *tåle* som svakt radikale former.

Informantane blei også bedne om å merke av dei ordformene som dei brukar sjølve, noko vi ser resultatet av i diagram 3.2 nedanfor.

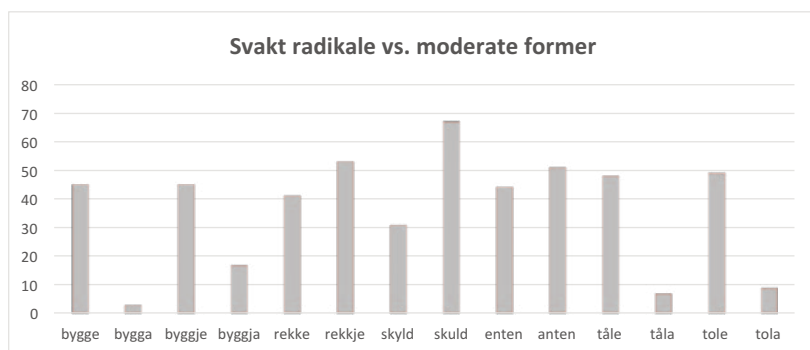

Diagram 3.2 Gruppert stolpediagram som syner kor mange prosent av informantane som rapporterer at dei brukar den eine eller den andre forma innanfor kvar av dei fem aktuelle variablane

Vi ser at berre litt over halvparten av respondentane gjev opp at dei brukar dei moderate formene når dei skriv sjølve, medan litt under halvparten rapporterer at dei brukar det som blir oppfatta som svakt radikale former. Unntaket er *skuld/skyld*, der så mykje som to tredjedelar av respondentane rapporterer at dei brukar den førstnemnde, moderate forma, medan ein tredjedel rapporterer at dei brukar den sistnemnde, radikale forma. Alt i alt viser dette at den rapporterte bruken av desse svakt radikale formene er klart høgare enn kva tilfellet var med dei radikale variantane i avsnitt 4.1 og ein god del høgare enn kva tilfellet var med dei delvis radikale variantane i avsnitt 4.2.

Lat oss no jamføre funna frå den informantbaserte granskinga med funn frå den korpusbaserte granskinga. Leksema *byggje*, *rekkje*, *skuld*, *anten* og *tole* er som gruppe venteleg mindre frekvente i eit gjeve tekst-

utval enn leksema i avsnitt 4.2, noko som blir stadfesta av diagram 3.3 nedanfor, der vi ser kor mange førekomstar det er av dei alternative skrivemåtane av desse variablane i det samla tekstutvalet. Av visuelle og pedagogiske årsaker har eg valt å slå saman funna frå *bygga* og *bygge*, *byggja* og *byggje*, *tåla* og *tåle* og *tola* og *tole* til kvar sine samlekategoriar i tabellen.

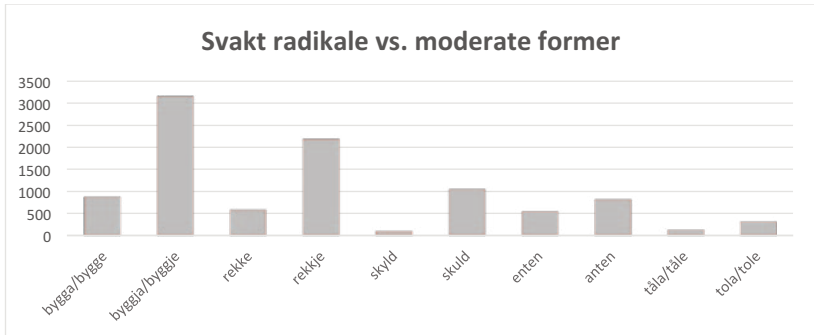

Diagram 3.3 Gruppert stolpediagram som syner kor mange førekomstar det er av den eine og den andre ordforma innanfor kvar av dei fem aktuelle variablane i det samla tekstutvalet

Sjølv om dei formene som eit fleirtal av informantane reknar for moderate, og som eit knapt fleirtal av informantane gjev opp at dei brukar sjølve, dominerer over dei svakt radikale formene også i tekstutvalet, ser vi at dominansen er langt mindre i dette tilfellet enn kva tilfella var i avsnitt 4.2 og, særleg, i avsnitt 4.1. Om vi ser på sektordiagramma i 3.4, som syner prosentfordelinga mellom dei ulike formene innanfor kvar variabel, får vi jamført resultatet frå den korpusbaserte granskinga meir direkte med resultatet frå den informantbaserte granskinga, jamvel om vi i førstnemnde i nokre høve opererer med samlekategoriar.

Dersom vi jamfører den innbyrdes fordelinga av formval i 4.1, 4.2 og 4.3, ser vi at ein klart større relativ del av individa har brukt dei svakt radikale formene i 4.3 enn kva tilfellet var med dei delvis radikale formene i 4.2, som igjen har ein høgare relativ del i tekstutvalet enn kva tilfellet var med dei markert radikale formene i 4.1. Det er med andre ord ein klar tendens til at dess mindre radikal ei gjeven form blir rekna for å vere, dess meir blir den brukt i faktiske tekstar. Eit unntak frå denne tendensen finn vi ved forma *skyld*, som trass i at den blir rekna for å vere berre

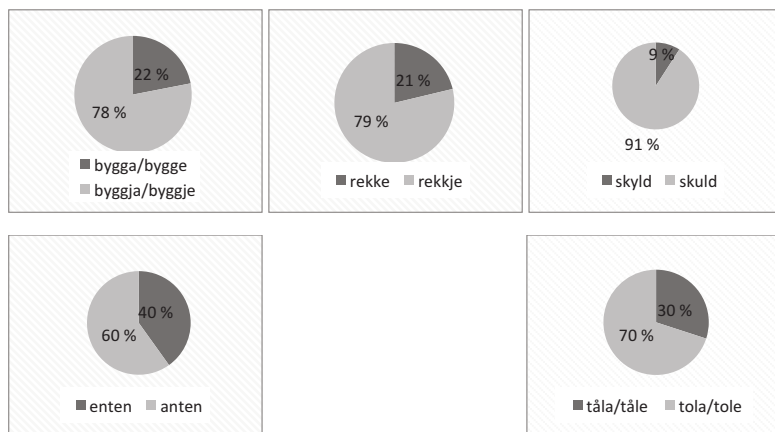

Diagram 3.4 Sektordiagram som syner prosentfordelinga mellom dei ulike formene innanfor kvar variabel

svakt radikal, berre er brukt i 9 % av førekomstane av denne variabelen i tekstutvalet. For denne variabelen merker vi oss at det dessutan er eit tydeleg mishøve mellom den faktiske bruken i tekstuvalet og den rapporterte bruken, sidan så mykje som 31 % av informantane gjev opp at dei brukar denne forma. Det same gjeld dei svakt radikale formene *bygge*, *rekke* og *tåle*, som mellom 40 og 50 % av respondentane rapporterer at dei brukar sjølvve, medan dei i tekstutvalet berre er å finne i mellom 20 og 30 % av førekomstane. Som nemnt i førre avsnitt kan dette mishøvet botne i at dei to granskingane baserer seg på ulike kjelder, der den informantbaserte granskinga måler rapportert bruk i eit strategisk utval av nynorskbrukarar, medan den korpusbaserte granskinga måler faktisk bruk i eit stort og breitt samansett utval av normberande nynorske teksttar. Ei anna mogleg forklaring på mishøvet kan vere at tekstutvalet er henta frå perioden 1980–2010, medan den informantbaserte granskinga vart gjennomført i 2015. Det er nemleg ikkje usannsynleg at det som av mange blei rekna for å vere nokså radikale former på eitt tidspunkt i historia, blir rekna for å vere mindre radikale former på eit seinare tidspunkt i historia, noko som i sin tur kan føre til at stendig fleire brukar dei aktuelle formene. Fram til 2012 var *bygga*, *bygge*, *byggja* og *byggje*; *rekke* og *rekkje* og *skyld* og *skuld* jamstilte hovudformer, medan *anten* og *tola/tole* var hovudformer og formene *enten* og *tåla/tåle* var sideformer. I den nye rettskrivinga er formene *bygga*, *bygge*, *byggja* og *byggje*; *rekke* og *rekkje*; *skyld*

og *skuld* og *anten* og *enten* jamstilte former, medan *tola/tole* er eineformer og *tåla/tåle* har gått ut av rettskrivinga. Jamført med vedtaka for variablane i avsnitt 4.2 og særleg 4.1 ser vi at fleire av dei radikale formene i dette avsnittet har blitt jamstilte i den nye rettskrivinga, og at færre former har blitt tekne ut. Dette stemmer bra overens med funna mine, som syner ei langt jamnare fordeling i bruken av dei radikale og moderate formene her enn i 4.2 og 4.1. På dette grunnlaget kan ein hevde at mine funn tilseier at vedtaka som er gjort for dei aktuelle variablane, i hovudsak er rimelege. Det er likevel eitt vedtak ein kan setje spørjeteikn ved, gjeve premisen om at ein skal vektlegge skriftspråkleg praksis, nemleg at *skyld* er jamstilt med *skuld*. Mi gransking syner nemleg at berre 9 % av førekomstane i det samla tekstutvalet er på denne forma.

4.4 Variablar med særleg konservative former

I det følgjande vil vi gjennomføre tilsvarande analysar for variablar med konservative former som analysane for variablar med radikale former ovanfor. Vi ser først på seks språklege variablar som inneheld ordformer som av respondentane i den informantbaserte granskinga blei oppfatta som særleg konservative, nemleg *honom/han* (objektsform), *ljod/lyd*, *ljøs/lys*, *sumar/sommar*, *so/så* og *hjá/hos*.

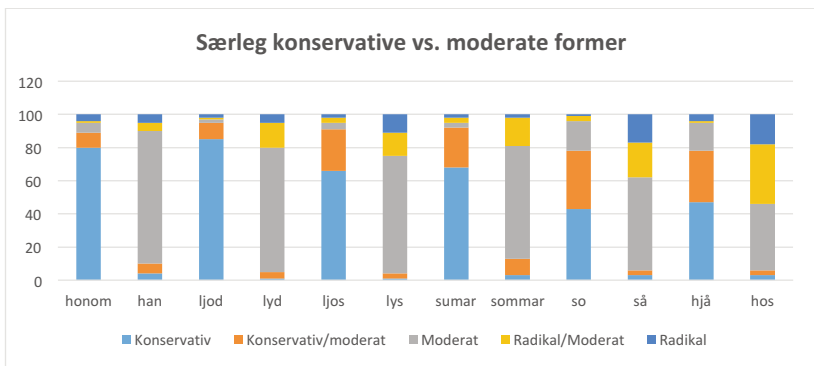

Diagram 4.1 Stabla stolpediagram som syner kor mange prosent av informantane som reknar den aktuelle ordforma for å vere høvesvis konservativ, konservativ/moderat, moderat, moderat/radikal eller radikal

Diagram 4.1 syner at kring tre fjerdedelar av respondentane reknar *honom* (80 %), *ljod* (85 %), *ljøs* (66 %) og *sumar* (68 %) for å vere markert

konservative former, medan knapt halvparten meiner det same om *so* (43 %) og *hjá* (47 %). Samstundes ser vi at om lag tre fjerdedelar av respondentane reknar dei alternative formene *han* (80 %), *lyd* (75 %), *lys* (71 %) og *sommar* (68 %) for typisk moderate, medan kring halvparten reknar dei alternative formene *så* (56 %) og *hos* (40 %) for moderate. Dei mest konservative formene blir altså rekna for meir markerte enn dei mest radikale formene i avsnitt 4.1, medan ein større del av respondentane reknar dei moderate motsvara deira for å vere heilt umarkerte jamført med 4.1.

Informantane blei også bedne om å setje eit kryss i ein boks merkt med **Brukar sjølv** bak dei ordformene som dei brukar sjølve, noko vi ser resultatet av i diagram 4.2 nedanfor.

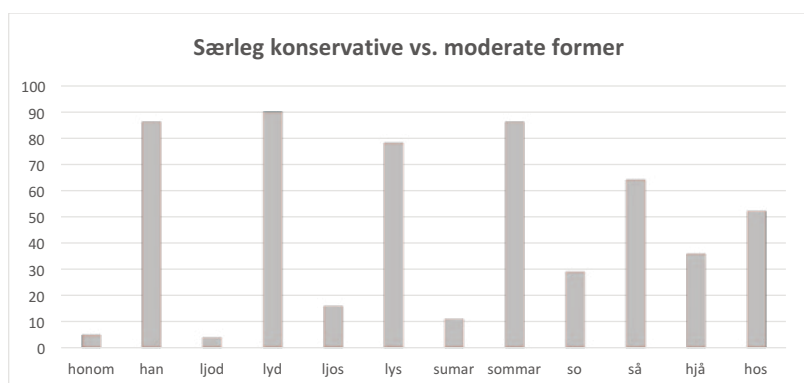

Diagram 4.2 Gruppert stolpediagram som syner kor mange prosent av informantane som rapporterer at dei brukar den eine eller den andre forma innanfor kvar av dei seks aktuelle variablane

Vi ser at 75–90 % av respondentane gjev opp at dei brukar dei moderate formene *han*, *lyd*, *lys* og *sommar* når dei skriv sjølve, medan 5–15 % rapporterer at dei brukar det som blir oppfatta som klart konservative former: *honom*, *ljod*, *ljøs* og *sumar*, noko som liknar på mønsteret for dei mest radikale formene i 4.1. Når det gjeld den rapporterte bruken av *so/så* og *hjá/hos*, er fordelinga mykje jamnare, då så mykje som 30–35 % prosent gjev opp at dei brukar dei relativt konservative formene *so* og *hjá*, medan 50–65 % gjev opp at dei brukar dei meir moderate motsvara *så* og *hos*.

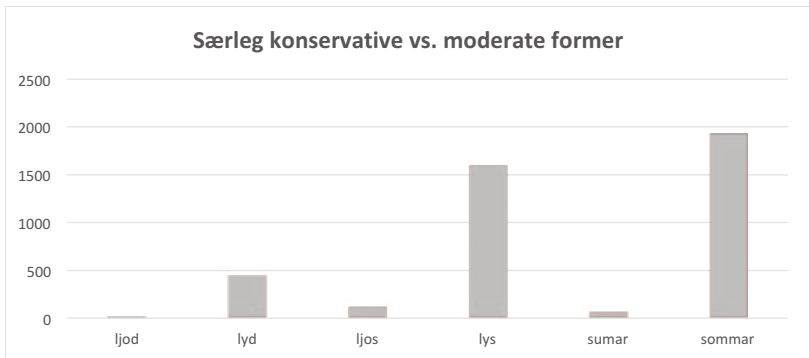
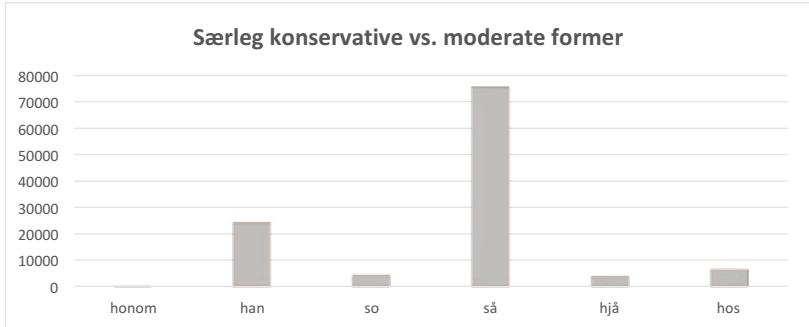

Diagram 4.3 Grupperte stolpediagram som syner kor mange førekomstar det er av den eine og den andre ordforma innanfor kvar av dei seks aktuelle variablane i det samla tekstutvalet

Lat oss no jamføre desse funna med funn frå den korpusbaserte granskinga. Leksema *han*, *så* og til dels *hos* er venteleg høgfrekvente i dei fleste tekstar, medan leksema *lyd*, *lys* og *sommar* venteleg er mindre frekvente, noko som blir stadfesta av dei to diagramma i 4.3 ovanfor, der vi ser kor mange førekomstar det er av dei alternative skrivemåtane av desse variablane i det samla tekstutvalet.

Vi kan slå fast at dei formene som eit klart fleirtal av informantane reknar for moderate, og som det desiderte fleirtalet av informantane gjev opp at dei brukar sjølve, også er fullstendig dominerande over dei konservative formene i tekstutvalet. For variablane *honom/han*, *ljod/lyd*, *ljøs/lys* og *sumar/sommar* er det eit tydeleg samsvar mellom funna i den informantbaserte granskinga og funna i den korpusbaserte granskinga, sjølv om dei moderate formene er endå meir dominerande i tekstutvalet

enn i den informantbaserte granskinga. Det same kan seiast om variabelen *hjá/hos*, der fordelinga mellom formene er jamnare både i den informantbaserte granskinga og i tekstutvalet. Når det derimot gjeld variabelen *so/så*, ser vi eit tydeleg mishøve mellom rapportert bruk mellom mine informantar og faktisk bruk i tekstutvalet. Alt dette blir klarare om vi ser på sektordiagramma i 4.4, som syner prosentfordelinga mellom dei ulike formene innanfor kvar variabel i tekstutvalet.

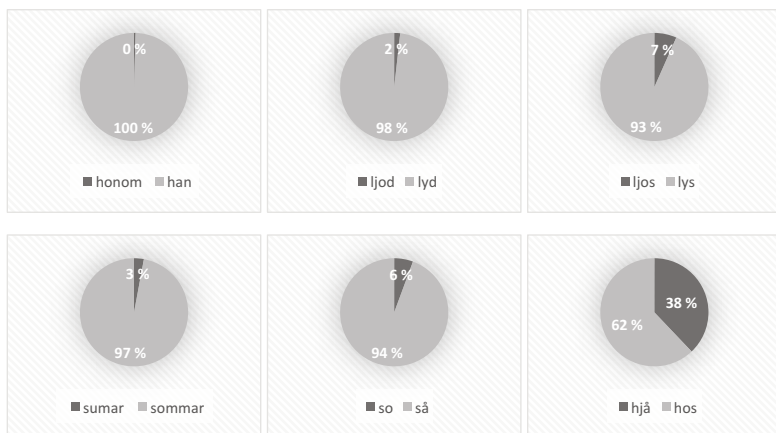

Diagram 4.4 Sektordiagram som syner prosentfordelinga mellom dei ulike formene innanfor kvar variabel

Diagram 4.4 syner at moderate former som *han*, *lyd*, *lys* og *sommar* utgjer heile 93–100 % av formvala innanfor sine respektive variablar i tekstutvalet, medan dei motsvarande konservative formene då berre utgjer 3–7 %, noko som liknar på fordelinga mellom moderate og særleg radikale former i avsnitt 4.1, og som samsvarar nokså bra med resultatata frå den informantbaserte granskinga. Det same kan seiast om variabelen *hjá/hos*, sidan den relativt konservative forma *hjá* utgjer 38 % av funna i tekstutvalet og 36 % av funna i den informantbaserte granskinga. Alt i alt må dette kunne seiast å vere eit nokså slående samsvar. Det einaste klare mishøvet finn vi for variabelen *so/så*, der den relativt konservative forma *so* berre utgjer 6 % av funna i tekstutvalet, medan så mykje som 29 % av mine informantar gjev opp at dei brukar den.

I *Ny læreboknormal 1959* var formene *honom*, *han*, *ljod*, *lyd*, *ljøs*, *lys*, *hjá* og *hos* jamstilte hovudformer, medan forma *sommar* var hovudform og

forma *sumar* var sideform og forma *så* var eineform fram til 1991, då forma *so* kom inn som sideform. I den nye rettskrivinga frå 2012 er forma *han* eineform, medan *honom* har gått ut av rettskrivinga. Alle dei andre formene, dvs. *ljod* og *lyd*, *ljøs* og *lys*, *so* og *så*, *hjá* og *hos* og *sumar* og *sommar*, er no jamstilte former.

Det at forma *honom* blei tatt ut av rettskrivinga, og det at formene *hjá* og *hos* er jamstilte, finn ein bra støtte for i mi gransking, då *honom* er fullstendig marginal i mitt materiale, medan *hjá* og *hos* er brukt i høvesvis 62 % og 38 % av tilfella. Derimot gjev mine funn ikkje grunnlag for å la dei konservative formene *ljod*, *ljøs*, *sumar* og *so* vere jamstilte med dei moderate motsvara deira. Mi gransking syner nemleg at desse formene er temmeleg marginale i det samla tekstutvalet, med førekomst på under 7 % for kvar av dei. All den tid det “vesentlege grunnlaget for normering av nynorsk skriftspråk er språket slik det ser ut i nynorsk tekst, med særleg vekt på tekstar som blir vurderte som normdannande” (Språkrådet 2015: 12), synest det å vere rimeleg å ta formene *ljod*, *ljøs*, *sumar* og *so* ut av rettskrivinga.

4.5 Variablar med delvis konservative former

Her skal vi sjå på fem variablar som hadde variantar som i den informantbaserte granskinga blei oppfatta som noko mindre konservative former enn dei i avsnitt 4.4, nemleg *sundag/søndag*, *drykk/drikk*, *diverre/dessverre*, *jarn/jern*, og *skåp/skap*. Vi ser først på korleis informantane kategoriserte dei med omsyn til radikalitet og konservativitet.

Diagram 5.1 syner at om lag 40 % av respondentane i den informantbaserte granskinga reknar *sundag* (45 %), *diverre* (41 %), *jarn* (39 %), *hovding* (38 %) og *skåp* (38 %) for å vere markert konservative former. Samstundes ser vi at over halvparten av respondentane reknar dei alternative formene *søndag* (64 %), *dessverre* (56 %), *jern* (52 %), *hovding* (63 %) og *skap* (51 %) for å vere typisk moderate. Alt i alt tyder dette på at dei konservative variantane av desse variablane blir rekna for klart mindre konservative enn dei mest konservative variantane i avsnitt 4.4, og at dei slik kan bli karakteriserte som delvis konservative former. Vi kan elles merke oss at dei delvis konservative formene her blir rekna for noko mindre markerte enn dei delvis radikale formene i avsnitt 4.2.

Informantane blei som tidlegare nemnt også bedne om å merke av dei ordformene som dei brukar sjølve, noko vi ser resultatet av i diagram 5.2 nedanfor.

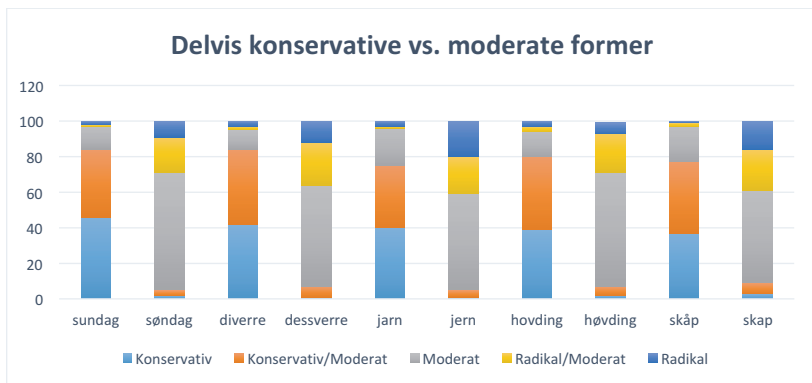

Diagram 5.1 Stabla stolpediagram som syner kor mange prosent av informantane som reknar den aktuelle ordforma for å vere høvesvis konservativ, konservativ/moderat, moderat, moderat/radikal eller radikal

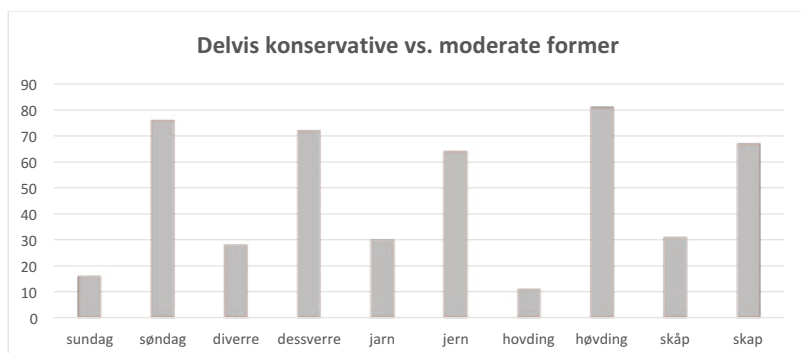

Diagram 5.2 Gruppert stolpediagram som syner kor mange prosent av informantane som rapporterer at dei brukar den eine eller den andre forma innanfor kvar av dei fem aktuelle variablane

Vi ser at 60–80 % av respondentane gjev opp at dei brukar dei moderate formene *søndag*, *dessverre*, *jern*, *høvding* og *skap* når dei skriv sjølve, medan 10–30 % rapporterer at dei brukar det som blir oppfatta som meir eller mindre konservative former, *sundag*, *diverre*, *jarn*, *hovding* og *skåp*. Alt i alt viser dette at desse delvis konservative formene blir klart meir brukte av respondentane enn dei mest konservative formene i avsnitt 4.4

(*honom, ljod, ljos og sumar*), og om lag likt med dei minst konservative formene der (*so og hjå*).

Lat oss no jamføre funna frå den informantbaserte granskinga med funn frå den korpusbaserte granskinga. Leksema *søndag* og *dessverre*, og særleg leksema *jern*, *hovding* og *skap*, er venteleg mindre frekvente i eit gjeve tekstutval enn dei fleste av leksema i avsnitt 4.4, noko som langt på veg blir stadfesta av diagram 5.3 nedanfor, der vi ser vi kor mange førekomstar det er av dei alternative skrivemåtane av desse variablane i det samla tekstutvalet.

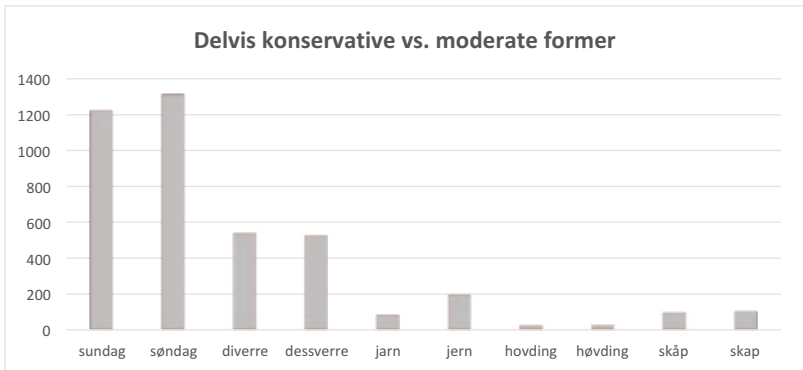

Diagram 5.3 Gruppert stolpediagram som syner kor mange førekomstar det er av den eine og den andre ordforma innanfor kvar av dei fem aktuelle variablane i det samla tekstutvalet

Overraskande nok ser vi at dei formene som eit fleirtal av mine informantar reknar for moderate, og som eit klart fleirtal av informantane gjev opp at dei brukar sjølv, i tekstutvalet knapt dominerer over dei konservative formene i det heile, noko som blir endå tydelegare om vi ser på sektordiagramma i 5.4, som syner prosentfordelinga mellom dei ulike formene innanfor kvar variabel.

Ei jamføring mellom den innbyrdes fordelinga av formval i 4.4 og 4.5 syner at ein langt større del av individa har brukt dei delvis konservative formene i 4.5 enn kva tilfellet var med dei særleg konservative formene i 4.4. Det mest påfallande her er likevel det markerte mishøvet mellom rapportert bruk i den informantbaserte granskinga og den faktiske bruken i den korpusbaserte granskinga. Vi ser nemleg at medan berre 10–30 % av mine informantar rapporterer at dei brukar dei delvis konservative for-

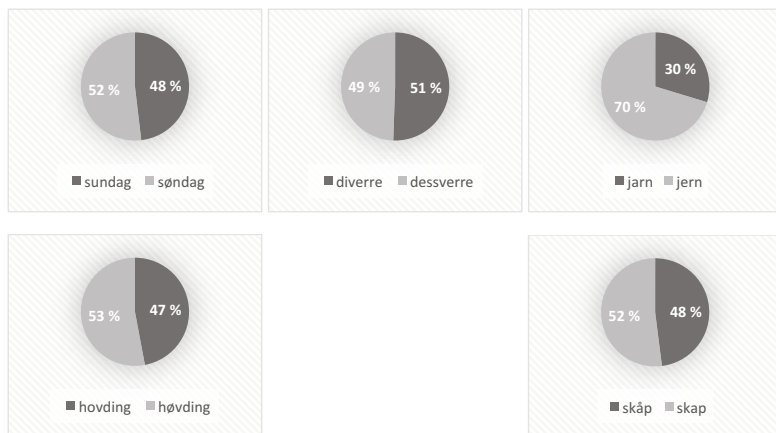

Diagram 5.4 Sektordiagram som syner prosentfordelinga mellom dei ulike formene innanfor kvar variabel

mene *sundag*, *diverre*, *hovding* og *skåp*, syner den korpusbaserte granskinga at desse formene utgjer kring 50 % av formvala i faktiske tekstar. Vi merker oss dessutan at medan det kraftige mishøvet for dei delvis konservative formene går i retning av at desse er *meir* brukte i dei faktiske tekstane enn kva resultatata frå den informantbaserte granskinga skulle tilseie, går mishøvet i motsett lei for dei delvis radikale formene i avsnitt 4.2, som var *mindre* brukte i dei faktiske tekstane enn kva resultatata frå den informantbaserte granskinga skulle tilseie. Dette understrekar igjen det vitenskapsteoretisk viktige poenget om at ein må vere medviten om kva ein vil måle og kva ein måler: den informantbaserte granskinga måler rapportert bruk i ein etter måten liten populasjon, medan den korpusbaserte granskinga måler faktisk bruk i ein etter måten stor populasjon.

Fram til 2012 var alle dei ovanfor nemnde formene jamstilte hovudformer, og i den nye rettskrivinga har dei behalde den statusen. Mine funn frå nyare skriftspråkleg praksis tilseier at dette på alle vis er rimelege vurderingar. Dei syner nemleg at det er om lag 50/50 fordeling mellom formene *sundag/søndag*, *diverre/dessverre*, *hovding/høvding* og *skåp/skap*, medan den moderate forma *jern* berre er noko meir brukt enn den svakt konservative forma *jarn*.

4.6 Variablar med svakt konservative former

Vi skal her sjå på nokre variablar der den eine varianten i den informant-baserte granskinga blei oppfatta som svakt konservativ, medan den andre varianten blei oppfatta som moderat eller jamvel svakt radikal, dvs. variablar med lite markerte former. Dei variablane som på dette grunnlaget blei valde ut for nærmare analysar, var *fyrst/først*, *gjev/gir*, *gamal/gammal*, *lukke/lykke*, *ynske/ønske* (substantiv, ubunden form eintal) og *ungdommen/ungdommen*, og vi ser først på korleis informantane kategoriserte dei med omsyn til radikalitet og konservativitet.

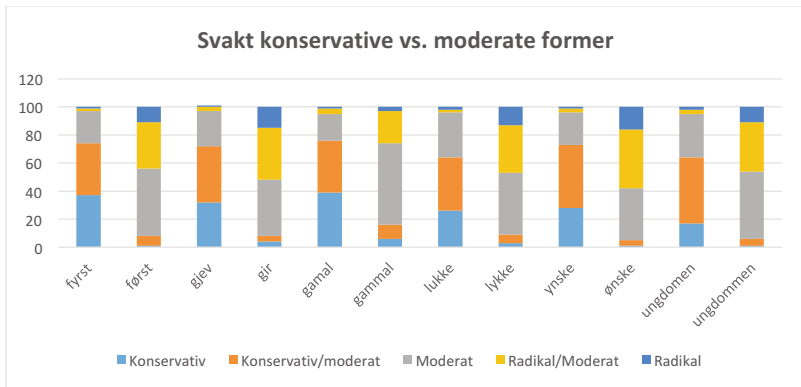

Diagram 6.1 Stabla stolpediagram som syner kor mange prosent av informantane som reknar den aktuelle ordforma for å vere høvesvis konservativ, konservativ/moderat, moderat, moderat/radikal eller radikal

Diagram 6.1 syner at om lag ein tredjedel av respondentane i den informantbaserte granskinga reknar *fyrst* (37 %), *gjev* (32 %) og *gamal* (39 %) som markert konservative former, medan om lag ein fjerdedel meiner det same om former som *lukke* (26 %), *ynske* (29 %) og *ungdommen* (17 %). Samstundes ser vi at ein stor del av respondentane plasserer dei nemnde formene i mellomkategorien moderat/konservativ, medan ein god del jamvel reknar dei for å vere moderate. Vidare ser vi at litt under halvparten av respondentane reknar dei alternative formene *først* (48 %), *gir* (40 %), *lykke* (43 %), *ønske* (36 %) og *ungdommen* (47 %) for å vere typisk moderate, medan litt over halvparten meiner det same om *gammal* (58 %). Vi merker oss også at ein god del av informantane plasserer desse formene i mellomkategorien moderat/radikal – og jamvel i kategorien ra-

dikal. Alt i alt tyder dette på at dei konservative variantane av variablane i dette avsnittet jamt over blir rekna for å vere klart mindre konservative enn tilsvarende variantar i avsnitt 4.4 og noko mindre konservative enn tilsvarende variantar i avsnitt 4.5. På dette grunnlaget kan ein omtale variantane *fyrst*, *gjev*, *gamal*, *lukke*, *ynske* og *ungdomen* som svakt konservative former.

Informantane blei også bedne om å merke av ved dei ordformene som dei brukar sjølve, noko vi ser resultatet av i diagram 6.2 nedanfor.

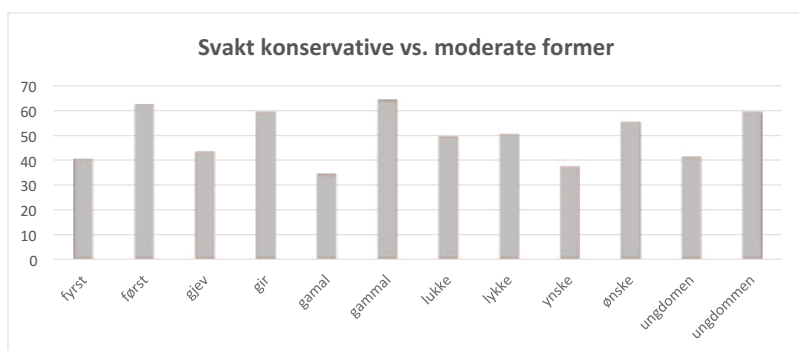

Diagram 6.2 Gruppert stolpediagram som syner kor mange prosent av informantane som rapporterer at dei brukar den eine eller den andre forma innanfor kvar av dei fem aktuelle variablane

Vi ser at fordelinga mellom dei moderate og svakt konservative formene er nokså jamn. Fordelinga mellom *lykke* og *lukke* er så å seie 50/50, medan om lag 60 % av respondentane gjev opp at dei brukar dei moderate formene *først*, *gir*, *ønske* og *ungdommen*, og om lag 40 % rapporterer at dei brukar dei svakt konservative motsvara: *fyrst*, *gjev*, *ynske* og *ungdomen*. Unntaket er *gamal/gammal*, der så mykje som to tredjedelar av respondentane rapporterer at dei brukar den sistnemnde, moderate forma, medan ein tredjedel rapporterer at dei brukar den førstnemnde, konservative forma. Alt i alt viser dette at den rapporterte bruken av desse svakt konservative formene er klart høgare enn tilfellet var med dei særleg konservative variantane i avsnitt 4.4 og ein god del høgare enn kva tilfellet var med dei delvis konservative variantane i avsnitt 4.5.

Lat oss no jamføre funna frå den informantbaserte granskinga med funn frå den korpusbaserte granskinga. Leksema *først*, *gjev* og *gammal* er

venteleg meir frekvente former i dei fleste tekstar enn leksema i 4.4 og dei fleste leksema i 4.5, medan leksema *lykke*, *ønske* og *ungdommen* venteleg er mindre frekvente enn dei tidlegare granska leksema, noko som blir stadfesta av dei to diagramma i 6.3 nedanfor, der vi ser kor mange førekomstar det er av dei alternative skrivemåtane av desse variablane i det samla tekstutvalet.

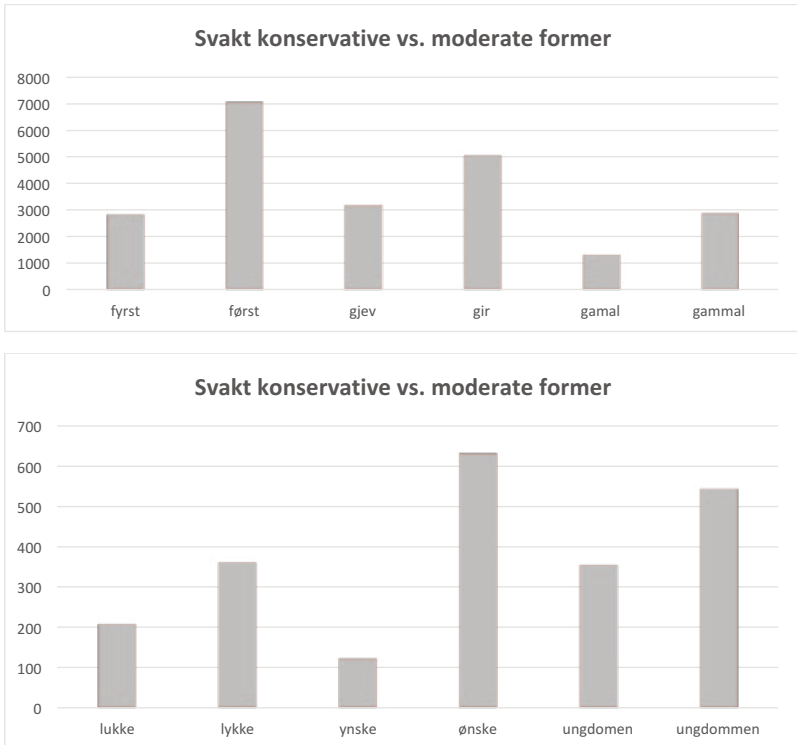

Diagram 6.3 Gruppert stolpediagram som syner kor mange førekomstar det er av den eine og den andre ordforma innanfor kvar av dei seks aktuelle variablane i det samla tekstutvalet

Sjølv om dei formene som om lag halvparten av informantane reknar for å vere moderate former, og som eit visst fleirtal av informantane gjev opp at dei brukar sjølve, dominerer over dei svakt konservative formene også i tekstutvalet, ser vi at dominansen er langt mindre i dette tilfellet enn den var i avsnitt 4.4. Derimot ser vi overraskande nok at ein mindre del

STIG J. HELSET

av individua i den korpusbaserte granskinga brukar dei svakt konservative formene her enn kva tilfellet var med dei delvis konservative formene i avsnitt 4.5. Dette blir endå tydelegare om vi ser på sektordiagramma i 6.4, som syner prosentfordelinga mellom dei ulike formene innanfor kvar variabel.

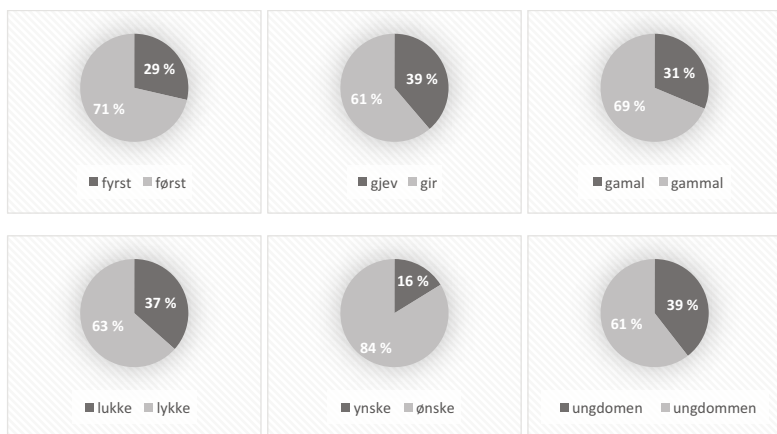

Diagram 6.4 Sektordiagram som syner prosentfordelinga mellom dei ulike formene innanfor kvar variabel

Då vi jamførte den innbyrdes fordelinga av formval i avsnitt 4.1, 4.2 og 4.3, såg vi ein klar tendens til at dess mindre radikal ei gjeven form blir rekna for å vere, dess meir blir den brukt i faktiske tekstar. Ein like tydeleg samanheng finn vi ikkje når det gjeld fordelinga mellom konservative og moderate former. Rett nok er det slik at både former som blir rekna for å vere delvis konservative og former som blir rekna for å vere svakt konservative, blir klart meir brukte enn det som blir rekna for å vere markert konservative former, men samstundes er det slik at alle dei delvis konservative formene utgjør ein relativt større del innanfor sine respektive variablar enn alle dei svakt konservative formene i den korpusbaserte granskinga. Det siste er etter mi vurdering eit overraskande funn, då eg hadde rekna med ein tilsvarande samanheng mellom graden av oppfatta konservativitet og faktisk bruk som vi fann mellom oppfatta radikalitet og faktisk bruk. Vi merker oss spesielt forma *ynske*, som trass i at den blir rekna for å vere berre svakt konservativ, berre er brukt i 16 % av funna av denne variabelen i tekstutvalet. For denne variabelen mer-

ker vi oss at det dessutan er eit tydeleg mishøve mellom den faktiske bruken i tekstutvalet og den rapporterte bruken, sidan så mykje som 37 % av informantane gjev opp at dei brukar denne forma.

I rettskrivinga som var gjeldande fram til 2012, var *fyrst* og *først*; *gjev* og *gir*; *lukke* og *lykke*, *ynske* og *ønske* og *ungdomen* og *ungdommen* jamstilte hovudformer, medan *gammal* var hovudform og *gamal* var sideform. I den nye rettskrivinga er alle desse formene jamstilte – også *gamal* og *gammal*. Mine funn frå nyare skriftspråkleg praksis tilseier at dette i hovudsak er rimelege vurderingar, då det er ei relativt jamn fordeling mellom dei fleste jamstilte formene. Likevel kan ein kanskje setje spørjeteikn ved vedtaket om å la *ynske* vere jamstilt med *ønske*, då berre 16 % av førekomstane i mitt materiale har denne forma.

Som ei førebels oppsummering kan vi merke oss at dei formene som mine informantar oppfatta som særleg og delvis radikale, i langt større grad er tekne ut av den nye rettskrivinga enn kva tilfellet er med dei formene som blei oppfatta som særleg og delvis konservative. Når det kjem til dei formene som informantane oppfatta som høvesvis svakt radikale og svakt konservative, er desse i hovudsak framleis jamstilte former. Det er grunn til å hevde at mine funn frå den korpusbaserte granskinga jamt over gjev støtte for desse vedtaka, sjølv om det, som vi har sett, finst ein del døme på einskildformer som ut frå bruksfrekvens burde ha vore høvesvis innanfor eller utanfor rettskrivinga. På eitt felt er det likevel eit tydeleg mishøve mellom vedtak og faktisk bruk, og det gjeld dei formene som informantane reknar for særleg konservative. Av desse er det nemleg berre *honom* som har gått ut av rettskrivinga, trass at mine funn syner at dei andre særleg konservative formene berre opptrer i ein forsvinnande liten del av førekomstane i det samla tekstutvalet.

4.7 Samvariasjon innanfor variablar med både radikale, moderate og konservative former

Til no har vi berre sett på fordelinga mellom ulike former innanfor kvar av dei einskilde språklege variablane for seg. For å kartleggje eventuelle operative normklynger beståande av fleire ulike språklege former på tvers av tekstar brukte eg korrespondanseanalyse som hovudverktøy. Vi skal straks sjå på resultatet av analysen, men sidan metoden kan hende er frammand for ein del av lesarane, skal eg gje ei kort innføring i han.

Den berande teknikken innanfor korrespondanseanalyse byggjer på logikken som er kjent frå klassisk kjikvadrat-analyse av krysstabellar. Kji-

kvadratet (χ^2) finn vi ved å summere det kvadrerte avviket mellom forventa (normalfordelte) og observerte verdiar dividert med forventa verdiar for kvar av cellene i radene og kolonnane i ein gjeven tabell. Eit avgjerande punkt er om χ^2 er stort nok i høve til talet på fridomsgrader i tabellen til at det rår ein statistisk samanheng mellom rad- og kolonnevariablane i tabellen. Dette finn ein ut av ved χ^2 -testen, der nullhypotesen (H_0) er at det *ikkje* er ein statistisk samanheng (Hjellbrekke 1999: 22; Greenacre 2007: 27). Dersom χ^2 er over kritisk verdi, kan vi forkaste H_0 og gå vidare med H_1 , som postulerer at avviket mellom forventa og observerte verdiar er så stort at det *er* ein statistisk samanheng mellom rad- og kolonnevariablane. I så tilfelle er det grunnlag for å gå vidare med analysane og konstruere eit mangedimensjonalt og vekta koordinatsystem på bakgrunn av verdiane i tabellen. Talet på rader (R) og kolonnar (K) i krysstabellen avgjer talet på dimensjonar i koordinatsystemet, som alltid vil vere det minste av $(R - 1)$ og $(K - 1)$ (Hjellbrekke 1999: 30). Kategoriane i kolonnevariablane og individa i radvariablane kan framstillast som to punktskyer i det same mangedimensjonale rommet, der kvar kategori og kvart individ let seg lokalisere som punkt ut frå avstanden til barysenteret, som er det vekta gjennomsnittet av alle kategoriane/individua, og ut frå avstanden til kvarandre innanfor kvar av dei to punktskyene (Greenacre 2007: 17; Lebart 1998: 54; Hjellbrekke 1999: 34).

Variansen i ei punktsky blir kalla inertia (φ^2). Vi finn den totale variansen i ei punktsky ved å rekne ut summen av massen multiplisert med den kvadrerte avstanden til barysenteret for kvart enkelt punkt i skya, eller ved å dividere kji-kvadratet på det samla talet på førekomstar i materialet: $\varphi^2 = \chi^2/n$ (Greenacre 2007: 28). Høg varians for ei sky impliserer stor spreing av punkta i skya, noko som igjen impliserer stabilitet, dvs. at det er høg statistisk samanheng mellom verdiane i materialet. Avstanden til barysenteret og massen til eit punkt er avgjerande for kor mykje punktet bidreg til den totale variansen. Dess større masse og dess større avstand, dess høgare bidrag (Hjellbrekke 1999: 37).

Korrespondanseanalysen gjev oss på dette viset eit mangedimensjonalt rom beståande av to punktskyer der kvart punkt står i ein gjeven distanse til barysenteret. Men sidan det er vanskeleg for tanken å førestille seg slike mangedimensjonale rom, vil ein innanfor korrespondanseanalysen freiste å avdekkje den underliggande informasjonen i ei matrise ved å framstille den viktigaste informasjonen ved hjelp av eitt eller fleire to-dimensjonale koordinatsystem, der nokre av dei viktigaste språklege skil-

nadene blir framstilte langs den eine aksen og andre viktige språklege skilnader blir framstilte langs den andre aksen. Som Hjellbrekke (1999: 34) skriv, krev dette at vi kan finne dei aksane som dannar dei faktorplana som best kan skildre strukturane i punktskyene. Til kvar akse knyter det seg ein eigenverdi (λ) som syner kor mykje av den samla variansen den fangar opp. Summen av alle aksane sin eigenverdi ($\sum \lambda$) vil vere identisk med verdien til den totale variansen for skya (Hjellbrekke 1999: 37). I ein analyse vil det vere slik at den første aksen fangar opp dei mest fram-tredande motsetningane i materialet, og dermed den største prosentdelen av den totale variansen. Den andre aksen fangar opp (delar av) dei motsetningane som ikkje blei fanga opp av førsteaksen, medan den tredje aksen fangar opp (delar av) dei motsetningane som ikkje blei fanga opp av førsteaksen og andreaksen, og så bortetter. På dette viset kan ein framstille den viktigaste informasjonen ved å tolke ulike todimensjonale koordinatsystem eller faktorplan (Hjellbrekke 1999: 35). Det finst ikkje noko fasitsvar på kor mange aksar og faktorplan ein skal tolke, men målet er å gå vidare med færrest mogeleg aksar samstundes som ein tek vare på mest mogeleg informasjon frå det opphavlege mangedimensjonale rommet/den opphavlege matrisa. Eit mykje brukt kriterium er det såkalla olboge-kriteriet, som baserer seg på at ein først teiknar ei kurve som syner kor stor eigenverdi som knyter seg til dei ulike aksane, og som tilseier at ein skal ta med aksar til og med det punktet på kurva der den tek til å flate ut (Hjellbrekke 1999: 38). Før ein kan ta til å tolke resultatata, treng ein, som både Lebart (1998: 58), Hjellbrekke (1999: 41) og Greenacre (2007: 81) understrekar, også å finne ut kva for kategoriar og individ som har vore dei viktigaste for konstruksjonen av aksane i planet, og kor godt desse aksane er i stand til å skildre kvart einskilt punkt i det same planet. Det første finn ein ut ved å rekne ut dei absolutte bidraga, som syner bidraget frå eit punkt til ein bestemt akse. Det andre finn ein ved å rekne ut dei relative bidraga, som syner kor mykje av eit punkt som blir forklart av ein bestemt akse. Vanlegvis er det slik at punkt som yter høge absolutte bidrag til ein akse, også mottok høge relative bidrag frå den same aksen, men ikkje naudsynlegvis omvendt (Hjellbrekke 1999: 44).

Sidan den offisielle skriftspråksnorma som var gjeldande i den perioden tekstane i mitt korpus blei til, ikkje seier noko om korleis ein bør kombinere ulike ordformer innanfor ein tekst (Omdal 2003: 234; Brunstad 2009: 101), føreslår norma ein nullhypotese (H_0) om at kategoriane

og tekstane vil spreie seg jamt utover i rommet, dvs. ei tilnærma normalfordeling med $\chi^2 \approx 0$. Men som fleire studiar indikerer, er det mykje som tyder på at det i dei internaliserte normene som ligg nedfelte i språkbrukarane, ligg nokså klare førestellingar om kva for former som høyrer saman med kvarandre (Brunstad 2009; Helset 2016), noko som mogelegvis vil føre til opphoping av kategoriar og tekstar i visse delar av rommet (Dyvik 2012: 2f), slik resultatata frå den nemnde pilotstudien tyder på (Helset 2015). Innanfor korrespondanseanalyse er det nemleg, som Hjellbrekke (1999: 36) skriv, slik at tekstar som inneheld (mange av) dei same kategoriane og kategoriar som har ein tendens til å opptre i (mange av) dei same tekstane, hamnar nær kvarandre i rommet, medan tekstar og kategoriar som er gjensidig ekskluderande, hamnar langt frå kvarandre i rommet. Dei mest representative og minst spesielle tekstane og kategoriane hamnar nær origo i koordinatsystemet, medan dei mindre representative og meir spesielle tekstane og kategoriane hamnar lengre ute i periferien. Slik kan ein finne ordformer og kombinasjonar av ordformer som er meir brukte enn andre, og ikkje minst normklynger, som eg har definert som eit sett av språklege formval som er felles for ei samling tekstar på ein slik måte at tekstane skil seg som gruppe frå andre tekstar. Motsett kan omgrepet også nyttast om ei gruppe av tekstar med stor grad av samanfallande formval.

I ein innleiande fase av analysearbeidet gjennomførte eg først separate korrespondanseanalysar innanfor kvart av dei seks avsnitta 4.1–4.6 og dessutan ein samleanalyse for alle variablar med radikale variantar og ein annan samleanalyse for alle variablar med konservative variantar. Dei innleiande analysane peika i retning av at det kunne vere hald i hypotesen (H_1) om at det innanfor tekstutvalet ville vekse fram normklynger av bestemte språklege kategoriar som kunne la seg identifisere som subvarietetar av det nynorske skriftspråket. Samstundes var det slik at nokre av dei innleiande analysane baud på problem knytt til manglande statistisk stabilitet. Derfor skal vi her gå direkte til analysen der eg jamfører *alle* dei nemnde formene samstundes, då denne syntte seg å gje langt meir statistisk stabile resultat. Til grunn for denne analysen har vi med andre ord ei matrise der radene består av alle dei 330 individa/tekstane som er med i det samla tekstutvalet, medan kolonnane består av dei nedanfor nemnde 33 språklege variablane, der kvar av variablane altså hadde to moglege skrivemåtar i norma som var gjeldande fram til 1.8.2012.

I samsvar med metodikken for korrespondanseanalyse kørde eg først ein førebels analyse med utgangspunkt i tabellverdiene for alle dei 33 variablane for alle individa/tekstane i materialet. Men det synte seg raskt at dei lågfrekvente, radikale formene *noe, mye, da, nå* og *bare* og den lågfrekvente, konservative forma *so* hadde avvikande profilar jamført med alle andre former. Den vanlegaste grunnen til at ein får slike “uteliggjarar” og dermed statistisk ustabilitet, er at ein jamfører svært lågfrekvente former med svært høgfrekvente former, noko som er tilfellet med dei moderate motsvara deira, altså *noko, mykje, då, no, bare* og *så* (McEney og Hardie 2012: 52). For å gjere den statistiske analysen meir stabil valde eg, i tråd med metodikken innanfor korrespondanseanalyse, derfor å gjere dei nemnde formene og dei moderate motsvara deira om til supplementærpunkt, medan eg beheldt resten av formene som aktive punkt. Denne typen supplementære kategoriar er passive punkt utan masse, og slike punkt yter verken bidrag til den totale variansen eller absolutte bidrag til dei einskilde aksane. Dermed er dei ikkje i stand til å orientere aksane; dei berre plasserer seg på sine respektive plassar i høve til dei andre punkta i den allereie etablerte punktsky (Lebart 1998: 60f; Hjellbrekke 1999: 108f; Greenacre 2007:89f). Sidan det er slik at variablar med fleire enn to kategoriar kan få urimeleg stor innverknad på akse-danninga, valde eg også å ta ut dei lågfrekvente a-infinitivane *bygga* og *byggja*, medan eg beheldt e-infinitivane *bygge* og *byggje*. Etter dette metodiske grepet får vi tabell 7.1 nedanfor, som syner kor stor del av den samla variansen av dei aktive variablane som blir fanga opp av dei fem første aksane.

Aksenummer	Eigenverdi	Prosent	Akkumulert prosent
1	0,330	15,4	15,4
2	0,196	9,1	24,5
3	0,183	8,5	33,0
4	0,129	6,0	39,0
5	0,118	5,5	44,5
6	0,099	4,6	49,1

Tabell 7.1 Variansen til aksane, målt i eigenverdi og i prosent av den totale variasjonen

Vi ser at nesten 50 % av den totale variansen blir fanga opp av dei seks første aksane, og at olbogekriteriet tilseier at det er nok å tolke dei tre første aksane, men før ein kan ta til å tolke resultatata, treng ein altså å

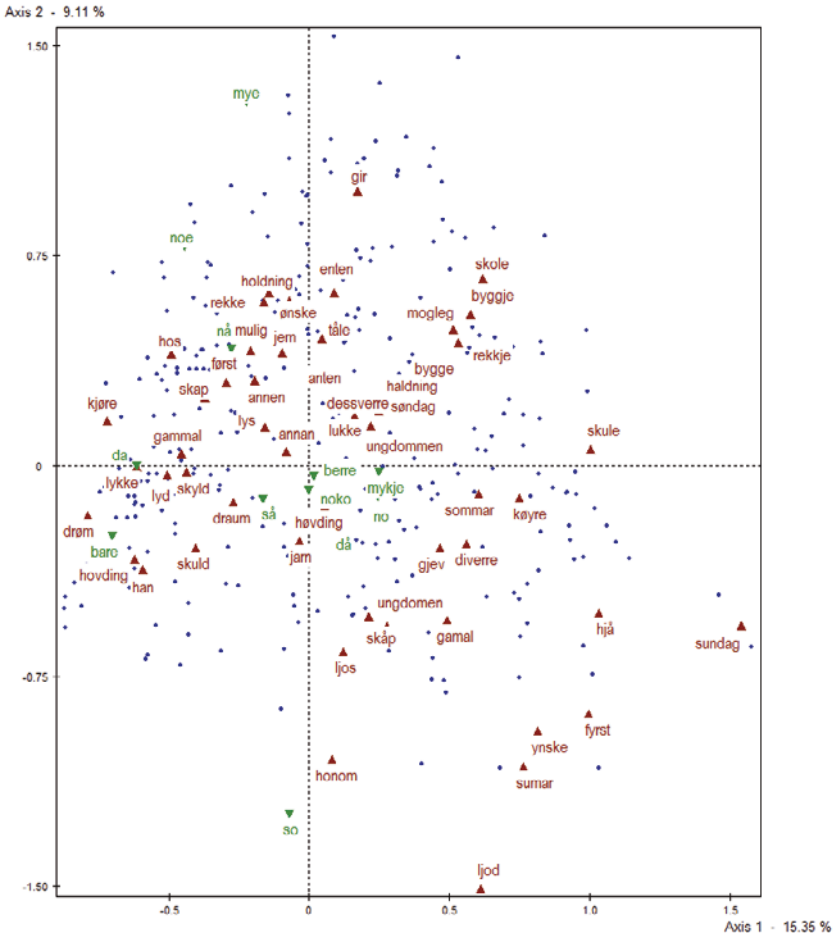
STIG J. HELSET

Variabel	Relativ vekt	Avs. til origo	Akse 1	Akse 2	Akse 3
mulig	0,325	9,334	0,043	0,279	0,000
mogleg	5,213	1,567	4,199	6,326	7,681
annen	0,279	11,050	0,032	0,131	0,057
annan	7,083	0,274	0,139	0,092	0,691
skole	0,577	7,145	0,668	1,305	2,237
skule	3,149	2,650	9,596	0,055	0,009
kjøre	0,179	26,910	0,282	0,024	0,088
køyre	0,908	3,942	1,551	0,062	7,014
holdning	0,075	31,393	0,005	0,145	0,009
haldning	0,664	2,555	0,305	0,193	0,620
drøm	0,059	19,927	0,112	0,010	0,007
draum	0,536	2,324	0,119	0,047	0,005
bygge	0,846	7,002	0,450	0,358	1,633
byggje	1,439	4,075	1,443	2,160	2,103
rekke	0,630	6,683	0,051	1,098	0,017
rekkje	2,335	1,875	1,999	2,292	0,104
skyld	0,114	7,138	0,066	0,000	0,002
skuld	1,132	1,708	0,559	0,500	0,003
enten	0,590	6,849	0,014	1,141	0,004
anten	0,881	1,775	0,030	0,285	0,543
tåle	0,110	10,363	0,001	0,115	0,008
tole	0,165	6,286	0,018	0,038	0,097
honom	0,123	44,160	0,003	0,694	0,376
han	26,128	0,575	27,925	18,192	2,064
sumar	0,062	17,146	0,110	0,366	0,114
sommar	2,063	1,700	2,285	0,109	1,856
ljøs	0,121	15,779	0,006	0,273	0,229
lys	1,704	1,218	0,128	0,167	0,066
ljød	0,009	313,932	0,010	0,100	0,054
lyd	0,474	3,501	0,369	0,003	0,017
hjá	4,294	2,329	13,937	6,113	2,508
hos	7,031	1,217	5,141	5,726	0,011
sundag	1,307	11,394	9,421	2,178	48,283
søndag	1,408	4,352	0,510	0,290	1,472
diverre	0,578	4,112	0,554	0,229	0,712
dessverre	0,565	2,823	0,044	0,092	0,195
jarn	0,088	48,496	0,000	0,032	0,230
jern	0,208	11,079	0,006	0,171	0,014
hovding	0,026	23,384	0,030	0,015	0,000
høvding	0,029	21,606	0,000	0,003	0,025
skåp	0,103	5,244	0,014	0,151	0,001
skap	0,112	5,250	0,047	0,033	0,012
fyrst	3,030	3,737	9,153	12,128	1,144
først	7,561	0,599	1,977	3,441	0,038
gjev	3,419	2,703	2,245	1,523	14,075
gir	5,399	1,717	0,488	26,523	1,701
gamal	1,407	3,214	1,031	2,196	0,801
gammal	3,086	2,006	1,942	0,028	0,008
lukke	0,222	7,144	0,032	0,023	0,134
lykke	0,386	3,166	0,440	0,000	0,087
ungdomen	0,379	3,761	0,088	0,641	0,075
ungdommen	0,581	2,542	0,109	0,114	0,031
ynske	0,131	11,642	0,265	0,600	0,690
ønske	0,677	2,989	0,010	1,187	0,044

Tabell 7.2 Relativ masse, avstand til origo og bidrag frå dei aktive punkta til aksane

finne ut kva for kategoriar (ordformer) som har vore dei viktigaste for konstruksjonen av aksane i planet. Tabell 7.2 til venstre syner bidraga frå dei aktive punkta til dei tre første aksane.

Vi ser at akse 1 i hovudsak er danna på grunnlag av opposisjonen mellom den moderate forma *han* og dei konservative formene *hjá*, *sundag* og *fyrst*, som har eit samla bidrag på 60 %. Akse 2 blir i hovudsak definert av opposisjonen mellom dei moderate ordformene *gir*, *han*, *mogleg* og *hos*

Graf 8.1 Radikale, moderate og konservative former. Faktorplan 1–2. Blå punkt markerer tekstar i individualskya, medan brune trekantar markerer aktive former og grønne trekantar markerer passive former i kategoriskya.

og dei konservative ordformene *fyrst* og *hjá*, som har eit samla bidrag på 75 %. Når det gjeld akse 3, kjem dei viktigaste bidraga frå dei moderate formene *køyre* og *mogleg* på den eine sida og frå dei konservative formene *sundag* og *gjev* på den andre, som har eit samla bidrag på over 75 %. Vi kan merke oss at ingen av dei radikale formene har særleg stor innverknad på danninga av aksane, noko som har samanheng med at eg på grunn av statistisk ustabilitet fann å måtte gjere dei mest høgfrekvente av desse om til supplementære punkt. Sidan dei ordformene som yter størst bidrag, er å finne på akse 1 og 2, vel eg å fokusere på dei samanhengane som kjem til syne i faktorplan 1–2.

Hovudbiletet som teiknar seg, stadfestar langt på veg hypotesen (H_1) om at det innanfor det totale tekstutvalet ville vekse fram normklynger av bestemte språklege kategoriar som kan la seg identifisere som subvarietetar av det nynorske skriftspråket. For det første ser vi at ein svært stor del av dei ordformene som i den informantbaserte studien blei rekna for typisk moderate, er lokaliserte nær barysenteret, og at dei er åleine om å vere det. Dette gjeld då former som *berre*, *noko*, *då*, *no*, *mykje*, *lukke*, *dessverre*, *søndag*, *anten*, *annan*, *lys*, *lyd*, *så*, *draum*, *skuld*, *han* og *jarn*.

For det andre ser vi at så godt som alle dei formene som i den informantbaserte studien blei rekna for meir radikale, hamnar ute til venstre, og då slik at dei mest radikale hamnar lengst vekk frå barysenteret. Det gjeld former som *bare*, *noe*, *da*, *mye*, *nå*, *drøm*, *kjøre*, *rekke*, *hos*, *holdning* og *gir*. Trass dette er den innbyrdes avstanden mellom iallfall ein del av desse formene så pass stor at ein ikkje utan vidare kan slå fast at det i tekstutvalet eksisterer ei tydeleg normklynge av alle desse radikale formene. Særleg har formene *mye* og *noe* så avvikande profilar i høve til resten av dei radikale formene at det er grunn til å stille spørsmål ved om dei tilhøyrer ei eventuell normklynge av radikale former.

For det tredje ser vi at dei aller fleste av dei formene som i den informantbaserte studien blei rekna for å vere meir konservative, hamnar i nedre høgre kvadrant. Det gjeld då former som *so*, *honom*, *ljod*, *sumar*, *ynske*, *fyrst*, *sundag*, *hjá*, *ljøs*, *skåp*, *gamal*, *ungdomen*, *gjev* og *diverre*. Men sidan den innbyrdes avstanden mellom mange av dei konservative formene jamvel er større enn avstanden mellom mange av dei radikale formene, er det neppe statistisk grunnlag for å hevde at dei alle utgjer éi konservativ normklynge. Særleg har formene *so*, *honom*, *ljod* og *sundag* så avvikande profilar at det er grunn til å stille spørsmål ved om dei høyrer til ei eventuell normklynge av konservative former.

Vi legg merke til at formene *skole* og *skule* noko overraskande hamnar nær kvarandre i rommet med tanke på at den eine forma presumptivt er radikal og den andre forma presumptivt er moderat. Men ved nærmare ettersyn av resultatata syner det seg at dette har ei rimeleg forklaring. Den opphavlege resultatmatrisa frå den korpusbaserte granskinga syner nemleg at heile 28 % av dei i alt 200 skribentane som i det heile har brukt det aktuelle leksemet, vekslar mellom å bruke formene *skole* og *skule* i ulike tekstar, medan 54,5 % held seg konsekvent til forma *skule* og 17,5 % held seg konsekvent til forma *skole* (Helset 2013). Dette samsvarar elles bra med det faktum at *skole* berre blir rekna for å vere markert radikal av knapt halvparten av respondentane i den informantbaserte granskinga.

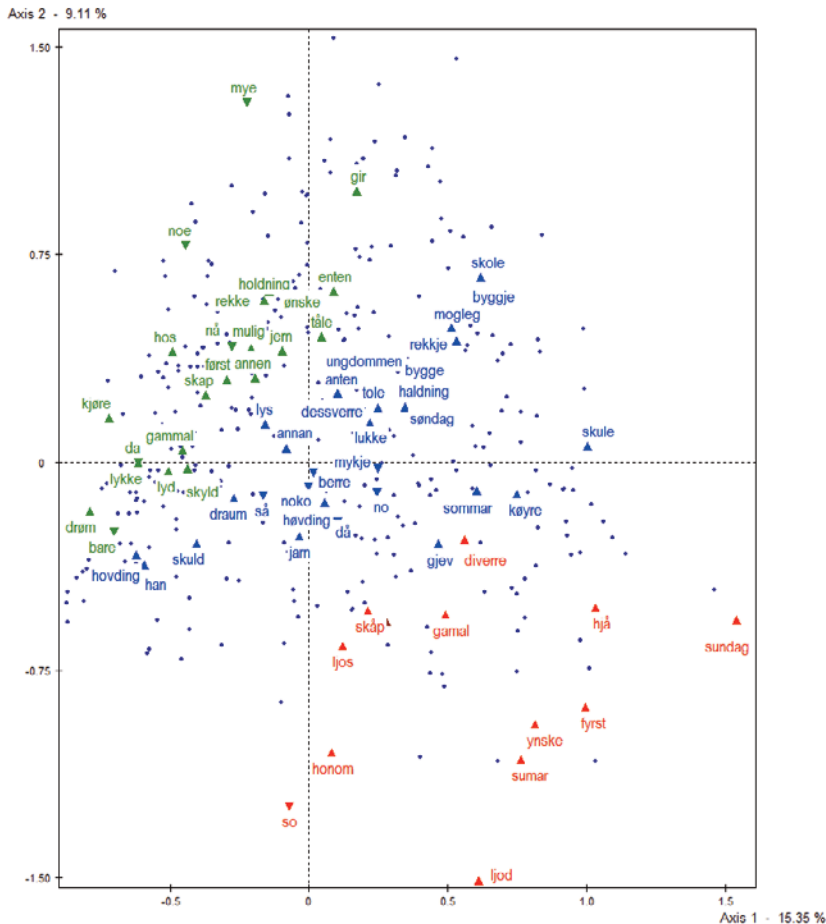
Vi ser at også formene *bygge* og *byggje* hamnar nær kvarandre i rommet. Dette let seg forklare ved at den opphavlege resultatmatrisa syner at heile 30 % av dei i alt 197 skribentane som i det heile brukte det aktuelle leksemet i korpuset, vekslar mellom å bruke dei to formene, medan 53,3 % held seg konsekvent til forma *byggje* og 16,7 % held seg konsekvent til forma *bygge* (Helset 2013). Det samsvarar bra med det faktum at berre 25 % av informantane reknar *byggje* for ei markert radikal form. Mykje av det same kan seiast om formene *enten* og *anten*, som også hamnar relativt nært kvarandre i rommet. Forklaringa ligg i at så mykje som 22,5 % av dei i alt 216 skribentane som i det heile brukte det aktuelle leksemet i korpuset, vekslar mellom dei to formene, medan 55 % held seg konsekvent til forma *anten* og 22,5 % held seg konsekvent til forma *enten*, noko som samsvarar bra med det faktum at berre 23 % av mine informantar reknar *enten* for ei markert radikal form.

Vi legg vidare merke til at den presumptivt konservative forma *hovding* faktisk plasserer seg lengre vekk frå dei andre konservative formene enn den presumptivt meir moderate forma *høvding*. Som vi såg ovanfor, let dette seg forklare ved det faktum at det er svært få førekomstar av leksemet *hovding* i korpuset i det heile, og ved at det er ei 50/50 fordeling når det gjeld talet på individ som har brukt dei to formene *hovding* og *høvding* (Helset 2013).

Analysen viser også at nokre former plasserer seg imellom dei ulike delområda som er meir eller mindre prega av høvesvis radikale, moderate og konservative former. Det understrekar at eventuelle normklynger ikkje er kategoriske storleikar, men at det heller er tale om klynger av prototypisk karakter. At mange individ brukar mange av dei same moderate formene, til dømes, tyder ikkje at alle desse brukarane av moderate

nynorske former brukar alle dei same moderate formene. Nokre av dei aktuelle individa kan bruke den og den (svakt eller delvis) radikale forma, medan andre av dei aktuelle individa kan bruke den og den (svakt eller delvis) konservative forma og likevel halde seg innanfor det som er rimeleg å rekne for å vere ei moderat normklynge. Døme på former som plasserer seg i grenselandet mellom den mogelege normklynge av radikale former og den mogelege normklynge av moderate former, er dei høgfrekvente formene *gir* og *han*. Det er slik statistisk sannsynleg at både individ som elles brukar radikale former, og individ som elles brukar moderate former, også brukar desse to formene, men mindre sannsynleg at individ som elles brukar veldig konservative former, brukar forma *gir*, som jo plasserer seg veldig langt frå dei andre konservative formene. Tilsvarende ser vi at formene *gjev* og *diverre* plasserer seg i grenselandet mellom den mogelege normklynge av konservative former og den mogelege normklynge av moderate former, noko som gjer det sannsynleg at dei blir brukte av individ som lokaliserer seg i båe desse klyngene, men mindre sannsynleg av individ som lokaliserer seg i den radikale klynge.

Alt i alt er det likevel liten tvil om at samleanalysen i *Graf 8.1* teiknar eit nokså tydeleg bilete der det ein kan karakterisere som moderat nynorsk, utgjer ei temmeleg dominerande normklynge i tekstutvalet, samstundes som mindre klare radikale og konservative normklynger plasserer seg på kvar si side av denne dominerande moderate normklynge. For å tydeleggjere dette har eg i grafen nedanfor merkt dei formene som i den informantbaserte granskinga blei vurderte til å vere radikale, med grøne typar, medan dei formene som blei vurderte som moderate, er merkte med blå typar og dei formene som blei vurderte som konservative, er merkte med raude typar. Vi ser då først at følgjande radikale (og nokre radikal-moderate) former plasserer seg ute til venstre i grafen: *mye, noe, nå, da, bare, gir, holdning, rekke, enten, ønske, tåle, jern, mulig, hos, annen, først, skap, kjøre, lys, gammal, lykke, skyld, lyd og drøm*. Dernest ser vi at følgjande moderate (og nokre moderat-konservative) former plasserer seg nær barysenteret: *mykje, noko, no, då, berre, skule, skole, mogleg, rekkje, byggje, bygge, ungdommen, anten, haldning, tole, søndag, dessverre, lukke, annan, han, hovding, høvding, skuld, draum, så, jarn, gjev, sommar og køyre*. Til slutt ser vi følgjande konservative (og nokre konservativ-moderate) former plassere seg nede i høgre kvadrant: *so, honom, ljod, sumar, ynske, fyrst, sundag, hjå, ljøs, skåp, gamal, ungdomen og diverre*.

Graf 8.2 Radikale, moderate og konservative former. Faktorplan 1–2

Det er grunn til å presisere at denne korrespondanseanalysen er påliteleg og robust utifrå statistiske kriterium. Som vi ser, er det nemleg stor spreing av punkta i dei to skyene, noko som igjen impliserer stabilitet, dvs. at det er høg statistisk samanheng mellom verdiane i materialet (Hjellbrekke 1999: 37). Den statistiske stabiliteten kjem også til uttrykk gjennom Tabell 7.2 ovanfor, som syner at dei ulike aksane i dette tilfellet blir danna på grunnlag av mange språklege former. Likevel valde eg å teste validiteten i denne analysen ved å gjennomføre eigne klusteranalysar av individskya, noko som innanfor metodelitteraturen blir framheva som

eit godt og viktig supplement til korrespondanseanalysar (Tufféry 2011: 242). Tufféry (2011: 235) definerer metoden slik:

Clustering is the statistical operation of grouping objects (individuals or variables) into a limited number of groups known as clusters (or segments), which have two properties. On the one hand, they are not defined in advance by the analyst, but are discovered during the operation, unlike the classes used in *classification*. On the other hand, the clusters are combinations of objects having similar characteristics, which are separated from objects having different characteristics (resulting in internal homogeneity and external heterogeneity).

Det finst ulike undergrupper av analysemetodar innanfor clustering. I denne granskinga valde eg å bruke ein variant av Hierarchical agglomerative clustering (HAC) som blir kalla Wards metode (Ward 1963). Metoden er kjenneteikna av at ein minimerer intraklassevariansen i klyngene, dvs. variansen innanfor klyngene, og maksimerer interklassevariansen, dvs. variansen mellom klyngene (Romesburg 2004: 129ff og Le Roux og Rouanet 2004: 110). Via statistiske berekningar kan ein slik bygge opp større eller mindre klynger av individ som har meir eller mindre like svarprofilar (Tufféry 2011: 253ff). I dette tilfellet handlar det då om å lokalisere klynger av individ som i større eller mindre grad har valt dei same ordformene innanfor kvar av dei ulike språklege variablane som er med i i samleanalysen ovanfor. Dermed køyrde eg ein HAC-analyse i statistikkprogrammet SPAD der eg bad programmet om å føreta automatisk identifisering av klynger i individskya. Programmet føreslo ei inndeling i tre klynger, og vi ser resultatet av denne analysen i *Graf 8.3* nedanfor.

Vi ser at Cluster 1/3 femner om eit temmeleg stort tal individ (157) som har liknande svarprofilar, men som likevel slett ikkje er identiske, noko som går fram av det faktum at (den blå) konsentrasjonselipsen for denne klynga femner om eit temmeleg stort areal. Cluster 3/3 femner om mest like mange individ (153) som Cluster 1/3, og her er svarprofilane meir innbyrdes like enn kva tilfellet er i Cluster 1/3, noko som går fram av at (den grønne) konsentrasjonselipsen kring denne klynga femner om eit nokså lite areal. Cluster 2/3 femner om eit så pass lågt tal individ (20) at ein lyt vere varsam med å vektlegge det.

Til grunn for grafen ligg det ei matrise som syner kva for ordformer som er kjenneteiknande for individa/tekstane innanfor kvar av dei tre

Graf 8.3 Individiskya delt inn i tre klynger

klyngene. Denne matrisa inneheld mellom anna informasjon om kor avgjeraende ei gjeven ordform er for danninga av den aktuelle klynga, noko ein finn ut ved å rekne ut differansen mellom representasjonen i den aktuelle klynga og representasjonen i det samla utvalet. Dersom denne differansen er større enn $\pm 5\%$ for ei gjeven ordform, samstundes som p -verdien < 0.05 , reknar ein med at den aktuelle ordforma har hatt avgjerande innverknad på danninga av klynga. Ved *positiv* differanse av slik storleik for ei gjeven ordform reknar ein med at den aktuelle ordforma er typisk for klynga. Ved *negativ* differanse for ei gjeven ordform reknar

ein med at den aktuelle ordforma er atypisk for klynga (Denord, Hjøllbrekke, Korsnes, Lebaron og Le Roux 2011: 99).

Den nemnde matrisa syner at dei moderate ordformene *mykje*, *no*, *noko* og *då* er overrepresenterte i Cluster 1/3, og dermed typiske og karakteristiske for denne klynga, medan dei svakt radikale ordformene *da* og *så* er underrepresenterte og dermed atypiske for denne klynga. Ein kan med andre ord slå fast at denne klynga er kjenneteikna av moderate former, og vi ser også at ei rekkje andre former som i den informantbaserte granskinga blei rekna for typisk moderate, hamnar innanfor konsentrasjonselipsen til Cluster 1/3.

Ser vi på Cluster 3/3, syner matrisa at dei svakt radikale ordformene *da* og *så* er overrepresenterte og dermed typiske og karakteristiske for individa i dette clusteret, medan dei moderate ordformene *no*, *mykje* og *då* er underrepresenterte og dermed atypiske for denne klynga. Vi ser også at ei rekkje andre former som informantane rekna for radikale, hamnar innanfor konsentrasjonselipsen til denne klynga. Legg likevel merke til at former som *mye* og *noe*, som i den informantbaserte granskinga blei rekna for særleg radikale, hamnar utanfor ellipsen for denne klynga, som altså er kjenneteikna av svakt radikale former. Det tyder på at sjølv skribentar som elles brukar radikale former, i liten grad brukar desse formene, noko som i sin tur styrker observasjonen frå korrespondanseanalysen i *Graf 8.1* om at desse formene fell utanfor ei radikal normklynge.

For Cluster 2/3 syner matrisa at dei svakt konservative ordformene *sundag* og *no* er overrepresenterte og dermed typiske og karakteristiske for individa i dette, trass i at dei faktisk hamnar utanfor konsentrasjonselipsen for klynga. Dei meir radikale ordformene *så*, *da*, *nå* og *hos* er på si side underrepresenterte og dermed atypiske for denne klynga. I utgangspunktet kunne ein då tolke dette som eit uttrykk for ei normklynge av konservative former, men ved nærmare gransking finst det verken lingvistisk eller statistisk grunnlag for ei slik tolking. For det første ser vi at dei fleste av formene som i den informantbaserte granskinga blei rekna for å vere konservative, har for stor innbyrdes avstand, samstundes som mange av dei hamnar utanfor konsentrasjonselipsen for Cluster 2/3. For det andre femner denne klynga berre om 20 av i alt 330 individ, noko som er alt for lågt til at ein kan rekne det som statistisk påliteleg.

Korrespondanseanalysen i *Graf 8.1* gjev altså grunnlag for å rekne med ei normklynge beståande av moderate former, og dette blir validert av det faktum at det i klusteranalysen i *Graf 8.3* utkrystalliserer seg ei klynge

av individ/tekstar som er prega av mange av dei same moderate formene, sjølv om denne klynga er noko mindre konsentrert enn dei moderate formene som er merkte med blå typar i *Graf 8.2*. Samstundes ser vi at hypotesen om den mogelege normklynga av radikale former som vi såg konturane av i *Graf 8.1*, faktisk blir tydeleg styrkt av det faktum at det i klusteranalysen i *Graf 8.3* utkrystalliserer seg ei tydeleg klynge av individ som er prega av mange av dei same radikale formene, sjølv om denne klynga ikkje omfattar alle dei radikale formene som er merkte med grønne typar i *Graf 8.2*. Derimot synest verken korrespondanseanalysen i *Graf 8.1* eller klusteranalysen i *Graf 8.3* å gje grunnlag for å rekne med ei tydeleg normklynge beståande av konservative former eller ei tydeleg klynge av individ som brukar denne typen former. Til det er den innbyrdes avstanden mellom dei ulike konservative formene for stor i *Graf 8.1* og talet på individ for lågt i Cluster 2/3 i *Graf 8.3*. Alt i alt lyt dette bli karakterisert som statistisk sikre og til dels slåande funn som etter mi vurdering bør få implikasjonar for det framtidige normeringsarbeidet for det nynorske skriftspråket.

5 Oppsummering

Noreg har lenge ført ein særeigen og sjeldsynt normeringspolitikk prega av tradisjonsprinsippet versus tilnæringsprinsippet på den eine sida og fastheitsprinsippet versus folkemålsprinsippet og valfridomsprinsippet på den andre. Resultatet var at vi ved inngangen til 2000-talet hadde to normalar med veldig stor innbyrdes valfridom mellom hovudformer og sideformer innanfor både nynorsk og bokmål. Men i åra etter milleniumskiftet kom det ei dreining i den offisielle språkpolitikken, i og med at Stortinget (St.meld. nr. 9 2001–2: 25) vedtok at tilnæringslinja ikkje lenger skulle vere gjeldande politikk. I staden skal måldyrkingsarbeidet no vere “knytt til spørsmålet om korleis bokmål og nynorsk kvar for seg skal kunne utvikle seg best mogleg”, noko som førte til at det blei vedteke ei ny rettskriving for bokmål utan sideformer i 2005. I 2009 støtta Stortinget (St.meld. nr. 35 2007–8: 206) eit vedtak frå styret i Språkrådet om at ein skulle ta sikte på å lage ei tydeleg, enkel og stram norm utan sideformer også for nynorsk. To av dei berande normeringsprinsippa til nemnda som våren 2011 la fram innstilling til den nye rettskrivinga for nynorsk, var at normeringa skulle skje på eigen grunn, og då først og

fremst på grunnlag av nyare skriftspråkleg tradisjon og praksis, sjølv om nemnda også la vekt på å få med talemålsformer med stor geografisk utbreiing (Språkrådet 2011: 38 og Røynealand 2016: 93). Innstillinga til nemnda blei etter godkjenning i departementet gjort gjeldande som ny rettskriving for nynorsk frå 1.8.2012.

Vi har sett at det i dag synest vere brei semje mellom språkvitarar kring språkplanleggingsprinsippet til Haugen (1966: 20ff) om at det offisielle normeringsorganet og dei politiske makthavarane i samfunnet bør utforme dei føreskrivne normene på bakgrunn av vitskapleg kunnskap om dei internaliserte og operative normene som ligg nedfelte i det språksamfunnet dei skal gjelde for (sjå til dømes Bartsch 1987: 177f; Vikør 2007: 75; Åfarli 2012: 323; Røynealand 2016: 84), og Dyvik (2003: 31) hevdar at dei fastsette normene må byggje på dei operative normene som eksisterer i den etablerte skriftkulturen for det aktuelle språket, for at dei skal bli aksepterte. I forlenginga av dette resonnementet vedtok Språkrådet i 2015 (2015: 12) at det berande grunnlaget for vidare normering av det nynorske skriftspråket skal vere språket slik det ser ut i nynorsk tekst, med særleg vekt på tekstar som blir vurderte som normdannande. På denne bakgrunnen, og med det til føremål å styrke det empiriske kunnskapsgrunnlaget for normeringa av nynorsk og kunne evaluere rettskrivinga frå 2012, har eg i denne artikkelen kartlagt tilhøvet mellom eit stort utval av språklege variablar for dei føreskrivne språklege normene som var gjeldande fram til 2012, og den faktiske bruken av dei i eit stort og breitt samansett utval av nynorske tekstar frå perioden 1980–2010.

Det overordna forskingsspørsmålet var om det i utvalet eksisterer normklynger av ulike språklege former som kan la seg identifisere som meir eller mindre dominerande subvarietetar av det nynorske skriftspråket, slik som til dømes varietetar som ein kan karakterisere som konservativ, moderat eller radikal nynorsk.

For at ei kartlegging av tilhøvet mellom dei føreskrivne og dei operative normene som nedfeller seg i skriftspråket, skulle kunne gje mest mogeleg fruktbare resultat med tanke på vidare normering, fann eg det føremålstenleg å kartleggje kva for substansielt innhald som ligg bak omgrepa radikal, moderat og konservativ nynorsk. Gjennom ei informantbasert gransking mellom eit strategisk utval av kompetente nynorskbrukarar som blei bedne om å vurdere 72 språklege variablar, kunne eg slå fast kva for konkrete ordformer som blir rekna for å vere

høvesvis særleg radikale, delvis radikale, svakt radikale, moderate, svakt konservative, delvis konservative og særleg konservative.

Etter at resultatet av denne granskinga var klart, blei det lettare å gjennomføre ei systematisk og empirisk gransking av formval i det nemnde tekststutvalet. Med utgangspunkt i kva som blei rekna for å vere høvesvis radikale, moderate og konservative former, kunne eg no både kartleggje førekomstar og frekvensar av ulike valfrie former i eit størst mogeleg utval av variablar og samvariasjon av bestemte språklege former på tvers av tekstane i materialet. Nedanfor summerer eg opp drøftinga av spørsmålet om 2012-normalen er i samsvar med dei operative normene for nynorsk slik eg har kartlagt dei for eit større utval av ordformer i kontinuumet frå særleg radikale til særleg konservative former. Eg startar med ei jamføring av formene i normalen og den faktiske frekvensen av dei i mitt korpus. Deretter freistar eg å svare på det overordna forskingsspørsmålet ved å synleggjere at det i korpuset faktisk eksisterer ein dominerande subvarietet av det nynorske skriftspråket.¹⁰

Først studerte eg eit utval på fem variablar som i *Ny Læreboknormal 1959* hadde alternative ordformer som i den informantbaserte granskinga blei rekna for å vere særleg radikale. I den nye rettskrivinga frå 2012 er formene *berre*, *noko* og *mykje* eineformer; formene *no* og *nå* og *da* og *då* jamstilte former, medan formene *bare*, *noe* og *mye* har gått ut av rettskrivinga, *noko* som i hovudsak synest rimeleg. I tekststutvalet som ligg til grunn for mi gransking, er formene som no står som eineformer, nemleg fullstendig dominerande, medan formene som er tekne ut av rettskrivinga, *berre* har marginal bruk. Samstundes er den radikale forma *da* så pass frekvent at den kan hende forsvarar ein plass som jamstilt form i rettskrivinga. Forma *nå* er derimot så pass lågfrekvent at ein kan hende burde ta den ut av rettskrivinga.

Deretter granska eg seks variablar som hadde ordformer som blei rekna for å vere delvis radikale. I den nye rettskrivinga er formene *haldning*, *annan* og *draum* eineformer, medan formene *mogleg* og *mogeleg*, *køyra* og *køyre* og *skule* og *skole* er jamstilte former og formene *holdning*, *annen* og *drøm* har gått ut av rettskrivinga. Mine funn frå skriftspråkleg praksis tilseier at dette i hovudsak er rimeleg. Formene som no står som

10. Eg understrekar at mine drøftingar av 2012-normalen utelukkande baserer seg på frekvens og samvariasjon av ulike språklege former i mitt korpus – og *ikkje* andre faktorar som også er nemnde i dei gjeldande retningslinjene for normering av nynorsk (Språkrådet 2015).

eineformer, er nemleg temmeleg dominerande i tekstutvalet, medan dei radikale formene som er tekne ut av rettskrivinga, er temmeleg lite brukte. Funn frå mi gransking gjev likevel grunn til å stille spørsmål ved påstanden til rettskrivingsnemnda om at forma *skole* står sterkt i nynorsk skriftradisjon (Språkrådet 2011: 59), då berre 15 % av førekomstane i mitt materiale er på denne forma, noko som i sin tur reiser tvil om det er rimeleg at forma er med i rettskrivinga.

Til slutt i denne sekvensen granska eg seks variablar som hadde ordformer som blei rekna for å vere berre svakt radikale. I den nye rettskrivinga er formene *bygga*, *bygge*, *byggja* og *byggje*; *rekke* og *rekkje*; *skyld* og *skuld* og *anten* og *enten* jamstilte former, medan *tola/tole* er eineformer og *tåla/tåle* har gått ut av rettskrivinga. Jamført med vedtaka for variablane med delvis radikale former og særleg radikale former ser vi at fleire av dei svakt radikale formene i dette avsnittet har blitt jamstilte med dei moderate motsvara deira i den nye rettskrivinga, og at færre former har blitt tekne ut av rettskrivinga. Dette stemmer bra overeins med funna mine, som syner ei langt jamnare fordeling i bruken av dei svakt radikale og moderate formene enn kva tilfellet var med variablane med delvis og særleg radikale former. På dette grunnlaget kan ein hevde at mine funn tilseier at vedtaka som er gjorde for dei seks ovanfor nemnde variablane, i hovudsak er rimelege. Ein kan likevel setje spørjeteikn ved at *skyld* er jamstilt med *skuld*, då mi gransking syner at berre ein veldig liten del av førekomstane i det samla tekstutvalet er på denne forma.

Deretter var turen komen til variablar med konservative former, og eg starta då med å granske eit utval på fem variablar som i *Ny Læreboknormal 1959* hadde alternative ordformer som i den informantbaserte granskinga blei rekna for særleg konservative. I den nye rettskrivinga frå 2012 er forma *han* eineform, medan *honom* har gått ut av rettskrivinga. Alle dei andre formene, dvs. *ljod* og *lyd*, *ljøs* og *lys*, *so* og *så* og *hjá* og *hos*, er no jamstilte former. Det at forma *honom* blei tatt ut av rettskrivinga, og det at formene *hjá* og *hos* er jamstilte, finn ein bra støtte for i mi gransking. Derimot gjev mine funn ikkje grunnlag for å la dei konservative formene *ljod*, *ljøs*, *sumar* og *so* vere jamstilte med dei moderate motsvara deira. Mi gransking syner nemleg at alle dei nemnde formene er temmeleg marginale i det samla tekstutvalet. Sidan den offisielle språkpolitikken tilseier at det “vesentlege grunnlaget for normering av nynorsk skriftspråk er språket slik det ser ut i nynorsk tekst, med særleg vekt på tekstar som blir vurderte som normdannande” (Språkrådet 2015:12), sy-

nest det derfor å vere rimeleg klart at formene *ljod, ljøs, sumar* og *so* bør gå ut av rettskrivinga.

Etter dette granska eg seks variablar som hadde ordformer som blei rekna for å vere delvis konservative, nemleg *sundag/søndag, diverre/dessverre, hovding/høvding, skåp/skap* og *jarn/jern*. Fram til 2012 var alle desse formene jamstilte hovudformer, og i den nye rettskrivinga har dei behalde statusen som jamstilte former. Mine funn frå nyare skriftspråkleg praksis tilseier at dette på alle vis er rimelege vurderingar. Dei syner nemleg at det er om lag 50/50 fordeling mellom kvar av dei to formene i dei fem førstnemnde variablane, medan den moderate forma *jern* berre er noko meir brukt enn den svakt konservative forma *jarn*.

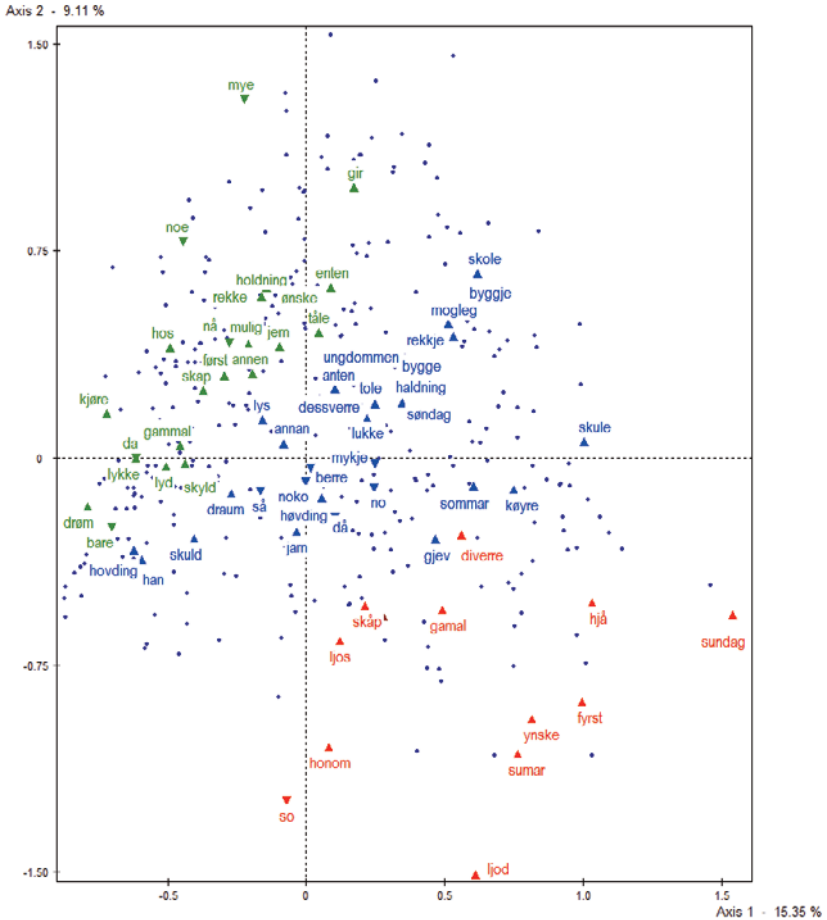
Avslutningsvis i denne sekvensen granska eg seks variablar som hadde ordformer som blei rekna for å vere berre svakt konservative. Fram til 2012 var *fyrst* og *først, gjev* og *gir, lukke* og *lykke, ynske* og *ønske* og *ungdomen* og *ungdommen* jamstilte hovudformer, medan *gammal* var hovudform og *gamal* var sideform. I den nye rettskrivinga er alle desse formene jamstilte – også *gamal* og *gammal*. Mine funn frå nyare skriftspråkleg praksis tilseier at dette i hovudsak er rimelege vurderingar, då det er ei relativt jamn fordeling mellom dei fleste jamstilte formene. Likevel kan ein kanskje setje spørjeteikn ved vedtaket om å la *ynske* vere jamstilt med *ønske*, då berre 16 % av førekomstane i mitt materiale har denne forma.

Som ei oppsummering kan vi merke oss at dei formene som informantane oppfatta som særleg og delvis radikale, i langt større grad er tekne ut av den nye rettskrivinga enn kva tilfellet er med dei formene som informantane oppfatta som særleg og delvis konservative. Når det kjem til dei formene som mine informantar oppfatta som høvesvis svakt radikale og svakt konservative, er desse i hovudsak framleis jamstilte former. Det er grunn til å hevde at mine funn frå den korpusbaserte granskninga jamt over gjev støtte for dei vedtaka som er gjorde, sjølv om det, som vi har sett, finst ein del døme på einskildformer som ut frå bruksfrekvens burde ha vore anten innanfor eller utanfor rettskrivinga. På eitt felt er det eit særleg tydeleg mishøve mellom vedtak og faktisk bruk, og det gjeld dei formene som mine informantar reknar for å vere særleg konservative. Av desse er det nemleg berre *honom* som har gått ut av rettskrivinga, trass i at dei andre særleg konservative formene berre opptrer i ein forsvinnande liten del av førekomstane i det samla tekstutvalet.

Spørsmålet om det i mitt omfattande og representative korpus eksisterer normklynger av ulike språklege former som kan la seg identifisere

som meir eller mindre dominerande subvarietetar av det nynorske skriftspråket, freista eg altså å finne svar på via ein studie der eg føretok ein statistisk korrespondanseanalyse av materialet. Først gjennomførte eg korrespondanseanalysar der eg jamførte dei ulike radikale formene med dei moderate motsvara deira og dei ulike konservative formene med deira moderate motsvar kvar for seg. Desse analysane gav interessante resultat, men då ein del av desse analysane var noko ustabile reint statistisk, skal vi her berre oppsummere funna frå den avsluttande analysen. Samleanalyser synte seg nemleg å gje funn som både var statistisk sikre og språkleg interessante, og som i lag med funna ovanfor bør få implikasjonar for det framtidige normeringsarbeidet for det nynorske skriftspråket. Vi ser derfor ein gong til på grafen som syner samvariasjon på tvers av alle tekstane i utvalet og alle dei ovanfor nemnde radikale, moderate og konservative formene samstundes.

Ein svært stor del av dei ordformene som i den informantbaserte granskinga blei rekna for typisk moderate, er lokaliserte nær barysenteret, og dei er åleine om å vere det. Samstundes ser vi at så godt som alle dei formene som informantane rekna for meir radikale, hamnar ute til venstre, og då slik at dei mest radikale hamnar lengst vekk frå barysenteret. Vidare legg vi merke til at dei aller fleste av dei formene som informantane rekna for meir konservative, hamnar i nedre høgre kvadrant. Til saman tyder dette for det første på at det er godt samsvar mellom intuisjonane til informantane om radikale, moderate og konservative former og den faktiske bruken av dei. For det andre tyder det på at det utkrystalliserer seg opptil fleire normklynger innanfor nynorsk i mitt materiale. For å tydeleggjere dette har eg merkt dei formene som i den informantbaserte granskinga blei vurderte til å vere radikale, med grøne typar, medan dei formene som blei vurderte til å vere moderate, er merkte med blå typar og dei formene som blei vurderte til å vere konservative, er merkte med raude typar. Vi ser då først at følgjande radikale (og nokre radikal-moderate) former plasserer seg ute til venstre i grafen: *mye, noe, nå, da, bare, gir, holdning, rekke, enten, ønske, tåle, jern, mulig, hos, annen, først, skap, kjøre, lys, gammal, lykke, skyld, lyd og drøm*. Dernest ser vi at følgjande moderate (og nokre moderat-konservative) former plasserer seg nær barysenteret: *mykje, noko, no, då, berre, skule, skole, mogleg, rekkje, bygge, bygge, ungdommen, anten, haldning, tole, søndag, dessverre, lukke, annan, han, hovding, høvding, skuld, draum, så, jarn, gjev, sommar og køyre*. Til slutt ser vi følgjande konservative (og nokre konservativ-moderate) former

Graf 8.2 Radikale, moderate og konservative former. Faktorplan 1–2

plassere seg nede i høgre kvadrant: *so, honom, ljos, sumar, ynske, fyrst, sundag, hjå, ljos, skåp, gamal, ungdomen og diverre*.¹¹

Ved første augekast kan det altså verke som det er grunnlag for å rekne med tre ulike normklynger av det nynorske skriftspråket. Men

11. Det kan leggst til at ein samleanalyse mellom dei nemnde formene og eit utval av infinitivar som eg gjorde i ph.d.-avhandlinga, synte at medan e-infinitivane plasserte seg nær barysenteret som moderate former, plasserte a-infinitivane seg mellom dei konservative formene, noko som stemmer bra overens med den informantbaserte granskninga mi, som syner at e-infinitivar blir rekna for å vere noko meir moderate og noko mindre konservative enn a-infinitivar.

som vi har sett ovanfor, er den innbyrdes avstanden mellom (ein del av) dei ulike radikale formene og ikkje minst (mange av) dei ulike konservative formene så pass stor at dei moglege radikale og konservative normklyngene er meir usikre enn den statistisk stabile og tydelege klynga av moderate former. Eit anna tilhøve som går fram av analysen, er at nokre former plasserer seg imellom dei ulike delområda som er meir eller mindre prega av høvesvis radikale, moderate og konservative former. Det understrekar at eventuelle normklynger ikkje er kategoriske storleikar, men at det heller er tale om klynger av prototypisk karakter. At mange individ brukar mange av dei same moderate formene, til dømes, tyder ikkje at alle desse brukarane av moderate nynorske former brukar alle dei same moderate formene. Nokre av dei aktuelle individa kan bruke den og den (svakt eller delvis) radikale forma, medan andre av dei aktuelle individa kan bruke den og den (svakt eller delvis) konservative forma og likevel halde seg innanfor det som er rimeleg å rekne for å vere ei moderat normklynge. Sidan det knytte seg ein del statistisk uvisse til dei moglege radikale og konservative normklyngene vi såg konturane av i korrespondanseanalysen, valde eg å også gjennomføre ein såkalla klusteranalyse av individskya. Ikkje overraskande blei den nemnde normklynge bestående av moderate former langt på veg validert av klusteranalysen. Men ikkje berre det: Hypotesen om den moglege normklynge av radikale former blei også styrkt av klusteranalysen, sidan det her utkrystalliserte seg ei klynge bestående av individ som bruker mange av dei same radikale formene. Det lyt likevel presiserast at nokre av dei mest radikale formene fall utanfor klynga, samstundes som den frekvensbaserte granskinga synte at ein god del av dei radikale formene er lite brukte jamført med dei moderate motsvara deira. Når det gjaldt dei konservative formene, kan vi slå fast at verken korrespondanseanalysen eller klusteranalysen gav grunnlag for å rekne med ei normklynge bestående av konservative former som mange av dei same individa brukar.

Når ein samanheld funna frå den frekvensbaserte granskinga og funna frå granskinga basert på korrespondanseanalyse, ser vi med andre ord at den operative norma som nedfeller seg i det store og samansette tekstutvalet som ligg til grunn for denne granskinga, består av ei klynge bestående av moderate til svakt radikale former. Når vi samstundes veit at den offisielle norske språkpolitikken tilseier at ein skal basere normeringa av det nynorske skriftspråket nettopp på slike normberande tekstar som

ligg til grunn for denne studien, er det klart at funna i denne granskinga talar for ei normering i retning av det som har blitt omtala som midtlinjenynorsk – slik mange andre også har tatt til orde for.

Referansar

- Aasen, Ivar. 1853. *Prøver af Landsmaalet i Norge*. Christiania: Carl C. Werner & Comp.
- . 1864. *Norsk Grammatik*. Omarbeidet Udgave af “Det norske Folkesprogs Grammatik.” Christiania: P.T. Mallings Boghandel.
- . 1873. *Norsk Ordbog med dansk Forklaring*. Omarbeidet og forøget Udgave af en ældre “Ordbog over det norske Folkesprog”. Christiania: P.T. Mallings Boghandel.
- . [1860] 1958. “Om Sprogets Dyrkning.” I: *Brev og Dagbøger II: 1862 – 1896*. Oslo: Samlaget.
- Akselberg, Gunnstein. 1999. “Valfridomen i nynorsk. Haldningar og praksis hjå lærarar og elevar i den vidaregåande skulen, studieretning for allmenne fag.” I: *Språkbrukeren fri til å velge? Artikler om homogen og heterogen språknorm*, red. Helge Omdal, 9–22. Kristiansand: Høgskolen i Agder.
- Bartsch, Renate. 1987. *Norms of Language. Theoretical and Practical Aspects*. London: Longman.
- Benzécri, Jean-Paul. 1969. “Statistical analysis as tool to make patterns emerge from data.” I: *Methodologies of pattern recognition*, red. Shinji Watanabe, 35–74. New York: Academic Press.
- . 1973. *L'Analyse des Données. Vol. 1: Taxionomie. Vol. 2: Analyse des Correspondances*. Paris: Dunod.
- Brunstad, Endre. 2009. “Kva er god nynorsk språkføring?” I: *Språknormering – i tide og utide?*, red. Helge Omdal og Rune Røsstad, 91–108. Oslo: Novus forlag.
- Chomsky, Noam. 1965. *Aspects of the Theory of Syntax*. Cambridge, Mass.: MIT Press.
- Denord, François, Johs. Hjellbrekke, Olav Korsnes, Frédéric Lebaron og Brigitte Le Roux. 2011. “Social capital in the field of power: the case of Norway.” I: *The Sociological Review* 59 (1): 86–108.
- Dyvik, Helge. 1993. “Normbegreper, systembegreper og individuering av norske skriftspråk.” I: *Standardspråk og dialekt*, red. Knut Blaaup

- og Helge Nordal, 159–74. Bergen og Oslo: Bergen Riksmålsforening og Det Norske Akademi for Sprog og Litteratur.
- . 2003. “Offisiell og ikke-offisiell språknormering – nyttig eller skadelig motsetning?” I: *Krefter og motkrefter i språknormeringa – Om språknormer i teori og praksis*, red. Helge Omdal og Rune Røsstad, 25–40. Kristiansand: Høyskoleforlaget.
  - . 2009. “Normering i den postsammnorske æra.” I: *Språknormering – i tide og utide?*, red. Helge Omdal og Rune Røsstad, 109–21. Oslo: Novus forlag.
  - . 2012. “Norm clusters in written Norwegian.” I: *Exploring Newspaper Language. Using the web to create and investigate a large corpus of modern Norwegian*, red. Gisle Andersen, 193–219. Amsterdam: John Benjamins Publishing Company.
- Fiskerstrand, Pernille. 2008. *Den internaliserte nynorsknormalen. Om oppfatta nynorsk hos eit utval nynorskelevar*. Masteroppgåve. Kristiansand: Universitetet i Agder.
- Fretland, Jan Olav. 2009. “Paradoks i framtidig nynorsknormering.” I: *Språknormering – i tide og utide?*, red. Helge Omdal og Rune Røsstad, 131–44. Oslo: Novus forlag.
- Garthus, Karen Marie Kvåle. 2009. *Rapport om språkskifte i Valdres*. Henta 17.1.17 frå http://www.morsmal.org/documents/members/admin/rapport_om_nynorsk_vs_bokmal.pdf
- Greenacre, Michael J. 2007. *Correspondence Analysis in Practice*, Second Edition. London and New York: Chapman & Hall.
- Haugen, Einar 1966. *Language Conflict and Language Planning. The Case of Modern Norwegian*. Cambridge, Mass.: Harvard University Press.
- . 1975. “Konstruksjon og rekonstruksjon i språkplanlegging: Ivar Aasens grammatikk.” I: *Ei bok om Ivar Aasen – språkgranskaren og målreisaren*, red. Magne Myhren, 159–83. Oslo: Samlaget.
- Helset, Stig J. 2013. Den opphavlege resultatmatrisa som ligg til grunn for hovudstudien i ph.d.-avhandlinga, blei til som eit samarbeid mellom forfattaren, Norsk Aviskorpus, Norsk Ordbok 2014 og Uni Research Computing, med finansiering frå Språkrådet og Høgskulen i Volda. Ein finn ein lesbar versjon av matrisa på den passordbeskytta vevstaden <https://minerva.hivolda.no/~stighelset/> (Passordet får ein av Stig J. Helset.)
- . 2015. “Tilhøvet mellom nynorsk normering og språkbruk. Ein statistisk studie av språkbruken i nynorske aviser.” I: *Nye røyster i nynorsk-*

- forskinga*, red. Jan Olav Fretland og Hjalmar Eiksund, 160–75. Oslo: Samlaget.
- . 2016. “Tilhøvet mellom konservative, moderate og radikale former i nynorsk. Ein studie av nynorskskrivarane sine språklege intuisjonar og val.” *Maal og Minne* 2016 (1): 141–73.
- . 2018. “Om kunnskapsgrunnlaget for normeringa av det nynorske skriftspråket.” *Norsk Lingvistisk Tidsskrift* 36 (1): 69–93.
- Hjellbrekke, Johs. 1999. *Innføring i korrespondanseanalyse*. Bergen: Fagbokforlaget.
- Johannessen, Janne Bondi. 2003. “Innsamling av språklige data: Informanter, introspeksjon og korpus.” I: *På språkjakt – problemer og utfordringer i språkvitenskapelig datainnsamling*, red. Janne Bondi Johannessen, 133–71. Oslo: Unipub forlag.
- Labov, William. 1972. *Sociolinguistic Patterns*. Oxford: Basil Blackwell.
- Lebart, Ludovic 1998. *Exploring Textual Data*. Dordrecht: Kluwer Academic Publishers.
- Le Roux, Brigitte og Henry Rouanet. 2004. *Geometric Data Analysis. From Correspondence Analysis to Structured Data Analysis*. Dordrecht: Kluwer Academic Publishers.
- . 2010. *Multiple Correspondence Analysis*. London: SAGE.
- McEnery, Tony og Andrew Hardie. 2012. *Corpus Linguistics. Method, Theory and Practice*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Mehlum, Aksel Torsnes. 2016. *Eg kviler litt for mykje på at eg tenkjer at eg kan nynorsk. Ei undersøking av kjennskap og haldningar til valfridomen i nynorsknorma hjå lærarstudentar med nynorskbakgrunn i Oslo og Trondheim*. Masteroppgåve. Volda: Høgskulen i Volda.
- Nynodata As 2017. Henta 1.3.2017 frå <http://dl.nynodata.no/nn/info/spraakmal>
- Omdal, Helge. 2003. “Lærerens rolle i implementering av norske språknormer.” I: *Krefter og motkrefter i språknormeringa. Om språknormer i teori og praksis*, red. Helge Omdal og Rune Røsstad, 221–38. Kristiansand: Høyskoleforlaget.
- Oslo-Bergen-taggeren. Henta 3.3.2015 frå <http://tekstlab.uio.no/obt-ny/index.html> og frå <http://tekstlab.uio.no/obt-ny/evaluering.html>
- Romesburg, H. Charles. 2004. *Cluster Analysis for Researchers*. North Carolina: LULU Press.
- Rødningen, Dagfinn. 1999. “Ottadalen – ein utforbakke til bokmålet? Språkproblem og språkskifte blant ungdom i Lom, Skjåk og Vågå.”

- I: *Austlandsmål i endring. Dialektar, nynorsk og språkbaldningar på indre Austlandet*, red. Turid Kleiva m.fl. 246–58. Oslo: Samlaget.
- Røynealand, Unn. 2013. “The voice from below.” I: *In Search of Universal Grammar. From Old Norse to Zoque*, red. Terje Lohndal, 53–76. Amsterdam: John Benjamins.
- . 2016. “Revision of the Nynorsk standard: deliberation, decision and legitimisation.” *Sociolinguistica* 30 (1): 83–104.
- Sandøy, Helge. 2005. “Frå “en levende organisme” til språklig usus.” I: *Mot rikare mål å trå, Festskrift til Tove Bull*, red. Gulbrand Alhaug, Endre Mørck og Aud-Kirsti Pedersen, 93–106. Oslo: Novus forlag.
- Schütze, Carson T. 2011. “Linguistic Evidence and Grammatical Theory.” I: *Wiley Interdisciplinary Reviews: Cognitive Science* 2(2): 206–21.
- Språkrådet. 2011. *Ny rettskriving for 2000-talet. Innstilling til ny rettskriving for det nynorske skriftmålet*. Henta 3.3.15 frå <http://www.sprakrad.no/Toppmeny/Aktuelt/nynorsknorm/Innstilling/>
- . 2015. *Retningslinjer for normering av bokmål og nynorsk*. Henta 3.3.15 frå <http://www.sprakradet.no/Spraka-vare/Norsk/retningslinjer-for-normering-av-nynorsk-og-bokmal/>
- Stortingsmelding nr. 9/2001–2 Målbruk i offentlig teneste*. Henta 3.3.15 frå <https://www.regjeringen.no/nb/dokumenter/stmeld-nr-9-2001-2002-/id195336/>
- Stortingsmelding nr. 35/2007–8 Mål og meining – Ein heilskapleg norsk språkpolitikk*. Henta 3.3.15 frå <https://www.regjeringen.no/nb/dokumenter/stmeld-nr-35-2007-2008-/id519923/>
- Torp, Arne og Lars S. Vikør. 2014. *Hovuddrag i norsk språkhistorie*, 4. utg. Oslo: Gyldendal akademisk.
- Tufféry, Stéphane. 2011. *Data Mining and Statistics for Decision Making*. New Jersey: John Wiley & Sons.
- Vikør, Lars S. 2007. *Språkplanlegging. Prinsipp og praksis*, 3. utg. Oslo: Novus forlag.
- Ward, Joe H. 1963. “Hierarchical Grouping to Optimize an Objective Function.” I: *Journal of American Statistical Association* 58: 236–44.
- Wittgenstein, Ludvig. 1967. *Philosophische Untersuchungen*. Frankfurt: Suhrkamp.
- Åfarli, Tor A. 2012. “Har syntaktisk teori relevans for språknormering?” I: *Grammatikk, bruk og norm. Festskrift til Svein Lie på 70-årsdagen*, 15.

april 2012, red. Hans-Olav Enger, Jan Terje Faarlund og Kjell Ivar Vannebo, 223–336. Oslo: Novus forlag.

Summary

The article discusses to which extent the new standardization of Written Norwegian Nynorsk corresponds to the operative norms existing in normative texts within the Nynorsk written culture. This is an essential question since the reform committee decided to prioritize contemporary use of Nynorsk written practice as the main basis for the official norm and since this also is present Norwegian language policy. The discussion builds on the results from a corpus linguistic study of such texts, using correspondence analysis mapping norm clusters consisting of different subvarieties of Nynorsk. The study shows the existence of a norm cluster which may be characterized as ‘moderate’ Nynorsk within the corpus. Furthermore, the study indicates that the new standardization to some extent corresponds to this operative norm. However, the article concludes that future standardization, in order to be in accordance with the operative norm, should be moving even further towards a narrower, moderate norm.

Stig J. Helset
Høgskulen i Volda
Institutt for språk og litteratur
Postboks 500
NO-6101 Volda
stig.helset@hivolda.no